

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ

नांदेड— ४३१६०६ (महाराष्ट्र)

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY

NANDED-431606, MAHARASHTRA STATE, INDIA.

Established on 17th September 1994 - Recognized by the UGC U/s 2(f) and 12(B), NAAC Re-accredited with 'A' Grade

ACADEMIC (1-BOARD OF STUDIES) SECTION

Phone: (02462) 229542

Fax : (02462) 229574

Website: www.srtmun.ac.in

E-mail: bos.srtmun@gmail.com

सिद्धार्थ महाविद्यालय व शिक्षण प्रबोधिनी, सिडको रोड, नांदेड, या संलग्नित महाविद्यालयातील सी.बी. सी.एस. पॅटर्नचा बी.ए. (आंतरविद्याशाखीय) [B.A. (Interdisciplinary)] (प्रथम वर्ष—सत्र पहिले व दुसरे) अभ्यासक्रम शैक्षणिक वर्ष २०१६—१७ पासून लागू करण्याबाबत.

प रि प त्र क

या परिपत्रकान्वये सर्व संबंधितांना कळविण्यात येते की, प्रस्तुत विद्यापीठाच्या सिद्धार्थ महाविद्यालय व शिक्षण प्रबोधिनी, सिडको रोड, नांदेड, या संलग्नित महाविद्यालयांतील सामाजिक शास्त्रे विद्याशाखेतील खालील विषयाचा सी.बी.सी.एस. पॅटर्नचा अभ्यासक्रम शैक्षणिक वर्ष २०१६—१७ पासून लागू करण्यात येत आहे.

१. बी.ए. (आंतरविद्याशाखीय) [B.A. (Interdisciplinary)] (प्रथम वर्ष—सत्र पहिले व दुसरे)

सदरील परिपत्रक व अभ्यासक्रम प्रस्तुत विद्यापीठाच्या www.srtmun.ac.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहेत. तरी सदरील बाब ही सर्व संबंधितांच्या निदर्शनास आणून द्यावी.

‘ज्ञानतीर्थ’ परिसर,

विष्णुपुरी, नांदेड — ४३१ ६०६.

जा.क्र.: शैक्षणिक(१)/परिपत्रक/पदवी—सीबीसीएस अभ्यासक्रम/
२०१६—१७/३०५९

दिनांक : ०६.०४.२०१७.

स्वाक्षरित / —

उपकुलसचिव

शैक्षणिक (१—अभ्यासमंडळ) विभाग

प्रत माहिती व पुढील कार्यवाहीस्तव :

- १) मा. कुलसचिव यांचे कार्यालय, प्रस्तुत विद्यापीठ.
- २) मा. परीक्षा नियंत्रक यांचे कार्यालय, प्रस्तुत विद्यापीठ.
- ३) प्राचार्य, सिद्धार्थ महाविद्यालय व शिक्षण प्रबोधिनी, सिडको रोड, नांदेड.
- ४) उपकुलसचिव, पदव्युत्तर विभाग, प्रस्तुत विद्यापीठ.
- ५) साहाय्यक कुलसचिव, पात्रता विभाग, प्रस्तुत विद्यापीठ.
- ६) सिस्टम एक्सपर्ट, शैक्षणिक विभाग, प्रस्तुत विद्यापीठ.

B.A.
(Interdisciplinary)
First Year

बी.ए. (आंतरविद्याशाखीय)

नवीन विषय/अभ्यासक्रम

प्रथम वर्ष

बी. ए. आंतरविद्याशाखीय या पदवी अभ्यासक्रम पुढील प्रमाणे.

अ.क्र.	विषयाचे नाव
१.	इंग्रजी (अनिवार्य)
२.	मराठी/ हिंदी (द्वितीय भाषा)
ऐच्छिक विषय गट	
A.	इंग्रजी
	अर्थशास्त्र
	ग्रामीण विकास
B.	लोकप्रशासन
	ग्रामीण विकास
	पर्यावरणशास्त्र
	हिंदी/इंग्रजी
C.	लोकप्रशासन
	अर्थशास्त्र
	अकाऊंट
	इंग्रजी/ मराठी

**S. R. T. M. University, Nanded – English Language & Literature
(UG) Syllabus, Semester + CBCS Pattern W.e.f. June 2016**

Distribution of Credits for B. A./B. Sc./B. Com. **English Compulsory, SL, Functional & Optional English First Year**

Under the Faculty of Arts

Semester + CBCS Pattern Structure

w.e.f. June 2016

Subject: English Compulsory

Semester	Paper No.	Name of the Course	Lectures Per/week	Total Periods	Internal Evaluation (CA)	Marks of Semester (ESE)	Total Marks	Credits
I	I	English Compulsory	05	55	35	40	75	03
II	II	English Compulsory	05	55	35	40	75	03

Distribution of Credits for B. A. First Year **English Optional**

Under the Faculty of Arts

B. A. Syllabus Structure

Semester + CBCS Pattern Structure

w.e.f. June 2016

Subject: English Optional

Semester	Paper No.	Name of the Course	Lectures Per/week	Total Periods	Internal Evaluation CA	Marks of Semester ESE	Total Marks	Credits
I	I	Study of Fiction: Short Story	04	55	35	40	75	03
	II	Study of Drama: One Act Play	04	55	35	40	75	03
II	III	Study of Fiction: Full Length Fiction	04	55	35	40	75	03
	IV	Study of Drama: Full Length Drama	04	55	35	40	75	03

**Syllabus For
Compulsory English - First Year
Semester I**

Credits: 03(Marks: 75)

(ESE – 40 Marks and CA- 35 Marks)
(30 Theory + 10 MCQ)

Periods: 55

Objectives

To introduce the students with short stories, essays on a variety of important topics,
To encourage them to understand and appreciate prose writings of well-known writers, To acquaint them with ‘prose’, its meaning and importance,
To make them learn grammar items, such as antonyms, synonyms, etc.
To enable them to write grammatically accurate sentences, by identifying common errors in writing,
To encourage them to write short reports, personal and business letters,
To prepare them to write short, precise, and meaningful e-mails for a variety of purposes,
To prepare the students for competitive exams by encouraging them to learn English,

Unit I- Prose [Marks: 30]

Periods 25

1. The Secret of Work- Swami Vivekananda
2. On Saying Please- A G Gardiner
3. Go, Kiss the World- Subrato Bagchi
4. The Night Train at Deoli- Ruskin Bond
5. The Scientific Point of View- JBS Haldane
6. Father's Help- RK Narayan
7. Karma- Khushwant Singh
8. If you are Wrong, Admit It- Dale Carnegie

Unit II- Grammar [Marks: 10]

Periods 20

1. Antonyms/Synonyms, Common Errors [50 items are to be given from the text]
2. Report Writing, Letter Writing, e-mail Writing

Unit III- Continuous Assessment (CA) [Marks: 35]

Periods 10

Note: Continuous Assessment may be done on the basis of following criteria

- 1) Two (2) class tests during the semester for 10 Marks each.
- 2) One (1) Assignment during each semester for 15 Marks.

**Syllabus For
Compulsory English - First Year
Semester II**

Credits: 03(Marks: 75)

(ESE – 40 Marks and CA- 35 Marks)

(30 Theory + 10 MCQ)

Periods: 55

Objectives of the Study:

To encourage the students to understand and appreciate short lyrical poems,

To motivate them to enjoy the inherent rhythmic beauty of lyrical poetry,

To acquaint them with famous world poets such as Shakespeare, Blake, Tagore, etc,

To prepare the students for competitive exams by encouraging them to learn English,

To develop in the students communicative competence by encouraging them to learn to listen, speak, read and write properly,

To develop the language skills of listening, speaking, reading and writing in the students so that they could use the English language in day to day, practical situations,

To make the students understand the importance of non-verbal communication, i.e. body language so as to make communicative situations more meaningful, positive and effective,

Unit I- Poetry [Marks: 30]

Periods 25

1. Marriage of True Minds (Sonnet 116)- William Shakespeare
2. The School Boy- William Blake
3. The Education of Nature- William Wordsworth
4. All Things will Die- Alfred Lord Tennyson
5. Still I Rise- Maya Angelou
6. My Grand Mother- Elizabeth Jennings
7. Where the Mind is without Fear- Rabindranath Tagore
8. Refugee Mother and Child- Chinua Achebe

Unit II- Communication Skills [Marks: 10]

Periods 20

1. Verbal Communication: Listening, Speaking, Reading and Writing
2. Non-verbal Communication: Importance of Body Language

Unit III- Continuous Assessment (CA) [Marks: 35]

Periods 10

Note: Continuous Assessment may be done on the basis of following criteria

- 1) Two (2) class tests during the semester for 10 Marks each.
- 2) One (1) Assignment during each semester for 15 Marks.

Syllabus For
Optional English - First Year
Semester I
Paper No. I
Title: Study of Fiction- Short Story

Credits: 03(Marks: 75)

Periods: 55

(ESE – 40 Marks and CA- 35 Marks)
(30 Theory + 10 MCQ)

Objectives of the Study:

To acquaint the students with the literary genre of 'fiction,' particularly short story,

To introduce the meaning, types, features and functions of "short story,"

To encourage them to read, understand, and appreciate short stories,

To introduce them with the world famous short story tellers from England, USA, and India,

To inculcate in the students the habit of reading short stories.

Unit I – Background to Short Story- B Prasad Text Book- [Marks -10] Periods 10

Unit II- Short Stories-[Marks -30]

Periods 35

1. The Happy Prince- Oscar Wilde
2. The Open Window- Saki (HM Munro)
3. After Twenty Years – O' Henry
4. A Ghost- Gay De Maupassant
5. Home Coming- Rabindranath Tagore
6. A Woman is Dead- Sunita Jain

Unit III- Continuous Assessment (CA) [Marks: 35]

Periods 10

Note: Continuous Assessment may be done on the basis of following criteria

- 1) Two (2) class tests during the semester for 10 Marks each.
- 2) One (1) Assignment during each semester for 15 Marks.

Syllabus For
Optional English - First Year
Semester I
Paper No. II
Title: Study of Drama- One Act Play

Credits: 03(Marks: 75)

(ESE – 40 Marks and CA- 35 Marks)
(30 Theory + 10 MCQ)

Periods: 55

Objectives of the Study:

- To acquaint the students with the literary genre of 'drama,' mainly One Act Play,
- To introduce the meaning, types, features and functions of "One Act Play,"
- To make them understand the mechanics of stage performance/acting/theatre direction, etc.,
- To encourage them to understand and appreciate the literary art of play writing,
- To encourage the students to watch and enact one act plays,
- To develop among the students a liking for watching, enjoying and appreciating the art of drama.

Unit I – Background to Drama-One Act Play--B Prasad Text Book-[Marks -10]

Periods 10

Unit II- One Act Play- [Marks -30]

Periods 35

1. Refund- Scott Fitzgerald
2. Riders to the Sea-J.M.Synge
3. Endgame- Samuel Beckett
4. The Anniversary- Anton Chekov

Unit III- Continuous Assessment (CA) [Marks: 35]

Periods 10

Note: Continuous Assessment may be done on the basis of following criteria

- 1) Two (2) class tests during the semester for 10 Marks each.
- 2) One (1) Assignment during each semester for 15 Marks.

Syllabus For
Optional English - First Year
Semester II
Paper No. III
Title: Study of Fiction- Full Length Fiction

Credits: 03(Marks: 75)

Periods: 55

(ESE – 40 Marks and CA- 35 Marks)
(30 Theory + 10 MCQ)

Objectives of the Study:

To acquaint the students with the literary genre of 'fiction,' particularly full length fiction/novels,
To introduce the meaning, features, functions and various types of fiction/novel,
To encourage them understand and appreciate themes, motifs, symbolism and characters in the novels selected from diverse cultural milieu,
To introduce them with the world famous novelists such as Conrad, Hemingway, and RK Narayan,
To inculcate in the students the habit of reading novels for aesthetic pleasure.

Unit I – Background to Fiction- B Prasad Text Book-[Marks -10]

Periods 10

Unit II- Novels-[Marks -30]

Periods 35

1. Heart of Darkness- Joseph Conrad
2. The Sun Also Rises- Earnest Hemingway
3. Bachelor of Arts- RK Narayan

Unit III- Continuous Assessment (CA) [Marks: 35]

Periods 10

Note: Continuous Assessment may be done on the basis of following criteria

- 1) Two (2) class tests during the semester for 10 Marks each.
- 2) One (1) Assignment during each semester for 15 Marks.

**Syllabus For
Optional English - First Year
Semester II
Paper No. IV**

Title: Study of Drama- Full Length Play

Credits: 03(Marks: 75)

Periods: 55

(ESE – 40 Marks and CA- 35 Marks)

(30 Theory + 10 MCQ)

Objectives of the Study:

To acquaint the students with the literary genre of 'drama,' mainly Full Length Plays,
To introduce the students with meaning, types, features and functions of full length drama,
To make them understand the mechanics of stage performance/acting/theatre direction, etc.,
To develop among the students a liking for watching, enjoying and appreciating the art of drama
for artistic and aesthetic pleasure,
To encourage the students to watch and enact/perform full-length plays during college gatherings/annual days/drama competitions, etc.

Unit I – Background to Drama- Full Length Play – B Prasad Text Book- [Marks -10]

Periods 10

Unit II- Full Length Plays -[Marks -30]

Periods 35

1. Othello- William Shakespeare
2. The Entertainer- John Osborne
3. The Wedding Album- Girish Karnad

Unit III- Continuous Assessment (CA) [Marks: 35]

Periods 10

Note: Continuous Assessment may be done on the basis of following criteria

- 1) Two (2) class tests during the semester for 10 Marks each.
- 2) One (1) Assignment during each semester for 15 Marks.

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा, विद्यापीठ, नांदेड

विषय :- मराठी

पदवी अभ्यासक्रम- सत्र पद्धती व ऐच्छिक निवड श्रेयांक पद्धत (CBCS)

बी.ए. प्रथम वर्ष - जून- २०१६ पासून लागू

सत्र	अभ्यासपत्रिका	अभ्यासपत्रिकेचे नाव	आठवड्याच्या तासिका	एकूण तासिका	अंतर्गत मूल्यांकन CA	सत्र गुण ESE	एकूण गुण	श्रेयांक
I	I	आधुनिक मराठी गद्य वाङ्मय	०४	५५	३५	४०	७५	०३
	II	आधुनिक मराठी कविता	०४	५५	३५	४०	७५	०३
	द्वितीय भाषा S.L.I	साहित्यगाथा भाग-१	०४	५५	३५	४०	७५	०३
II	III	आधुनिक मराठी गद्य वाङ्मय	०४	५५	३५	४०	७५	०३
	IV	आधुनिक मराठी कवितेतील प्रवाह	०४	५५	३५	४०	७५	०३
	द्वितीय भाषा (S.L.) II	साहित्यगाथा भाग-२	०४	५५	३५	४०	७५	०३

ऐच्छिक निवड श्रेयांक पद्धत- (CBCS) पॅटर्न

अभ्यासक्रम व गुणविभागणी

सत्र पहिले- अभ्यासपत्रिका- (I)

अभ्यासक्रम

सत्र : पहिले

एकूण तासिका= ५५

गुण= ७५

॥ बी.ए. प्रथम वर्ष- ऐच्छिक मराठी ॥

सत्र पहिले : अभ्यासपत्रिका- पहिली- “आधुनिक मराठी गद्य वाङ्मय”

घटक

कथा:

२५ तासिका

१. बी.रघुनाथ- काळी राधा
२. विभावरी शिरूरकर- बाबांचा संसार माझा कसा होणार?
३. हमीद दलवाई- लाट
४. चारूता सागर- भूक
५. जयंत नारळीकर-प्रेषिताचा संदेश
६. योगीराज वाघमारे- बेगड
७. द.ता. भोसले- सुटका
८. अमर हबीब- ईद

वैचारिक:

१५ तासिका

१. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर- शील व सौजन्य नसेल तर
२. संत गाडगेबाबा- गाडगेबाबांचे शेवटचे कीर्तन
३. डॉ. आ.ह. साळुंखे- छत्रपती शाहू: आमचा लोकसिद्ध ईश्वर
४. शेषराव मोरे- शेतकऱ्याच्या दुःखाचे सनातन मूळ!

संपादित पुस्तक:

“आधुनिक मराठी गद्य वाङ्मय”

“साहित्यविवेक”

गुणविभागणी/ श्रेयांक

१) आधुनिक मराठी गद्य वाङ्मय- ७५ गुण (०३ श्रेयांक)

घटक:-ESE

कथा- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचे दोन प्रश्न : २० गुण

वैचारिक- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न : १० गुण

बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ प्रश्न - कथा विभागावर ०६ प्रश्न- १० गुण

व वैचारिक विभागावर ०४ प्रश्न.

टीप:- अभ्यासपत्रिकेतील दीर्घोत्तरी प्रश्न ज्या घटकावर विचारले असतील ते घटक वगळून अन्य घटकावर वस्तुनिष्ठ प्रश्न विचारले जातील.

अंतर्गत मूल्यांकन गुणविभागणी - CA तासिका १५

संभाषण कौशल्य विकसनासाठी - १५ गुण

यात चर्चासत्र (सेमिनार)/गटचर्चा/साहित्य घटकावर भाष्य इ.

लेखनकौशल्य, शोधन व संशोधनवृत्ती विकसनासाठी- २० गुण

यात रूपरेषेवरून, वाक्प्रचार, म्हणी, घटना-प्रसंग यापैकी एकावरून कथालेखन/वैचारिक-चिंतनात्मक, वर्णनात्मक, चरित्रात्मक एका निबंधाचे लेखन/बोलीभाषेचे स्वरूप सांगून परिसरातील बोली भाषेतील शब्द,

म्हणी, वाक्प्रचार इत्यादींचे संकलन/मुलाखत (शेतकरी, लेखक, कवी, पत्रकार, शिक्षक, चित्रकार, उद्योजक, डॉक्टर, अभिनेता, खेळाडू, समाजसेवक, राजकीय नेता इ.) अपेक्षित आहे.

सत्र पहिले- अभ्यासपत्रिका II

अभ्यासक्रम-

सत्र : पहिले

एकूण तासिका= ५५

गुण= ७५

II बी.ए. प्रथम वर्ष- ऐच्छिक मराठी II

सत्र पहिले : अभ्यासपत्रिका- २- “आधुनिक मराठी कविता”

प्रेमकविता:

८ तासिका

१. भा.रा.तांबे- सहज तुझी हालचाल
२. वा.रा. कांत- निळी जखम
३. इंदिरा संत- हाकेवरी आहे गाव
४. विठ्ठल वाघ- पिपय
५. रफिक सूरज- नखं

भावकविता:

८ तासिका

१. आरती प्रभू- मनाचा दगड
२. विंदा करंदीकर- पुन्हा एकदा
३. सुरेश भट- मनातल्या मनात मी
४. ग्रेस- आई
५. सिसिलिया काव्हालो- रस्ता

सामाजिक जाणिवेची कविता :

८ तासिका

१. भालचंद्र नेमाडे- कशाला रांगोळ्या घालता...
२. वसंत आबाजी डहाके- हे असंच चालत आलेलं असतं
३. भ.मा. परसवाळे- जागजागी
४. नारायण कुलकर्णी कवठेकर- सावज
५. मुबारक शेख- सीमेवरील गाव

राष्ट्रभक्तीपर कविता :

८ तासिका

१. कवी गोविंद- भारताची आरती
२. राष्ट्रसंत तुकडोजी- या भारतात बंधुभाव
३. शाहीर अमरशेख- बर्फ पेटला
४. साने गुरुजी- बलसागर भारत होवो
५. कुसुमाग्रज- गर्जा जय जयकार

गीत :

८ तासिका

१. ग.दि. माडगूळकर- झटकून टाक जीवा
२. शांता शेळके- रेशमांच्या रेघांनी
३. वामनदादा कर्डक- सांगा आम्हाला...
४. ना.धों. महानोर- हिव्या पानात पानात
५. रविचंद्र हडसनकर- तुझी ममता

संपादित पुस्तकः
“आधुनिक मराठी कविता”
“काव्यवैभव”

गुणविभागणी/ श्रेयांक

आधुनिक मराठी कविता- ७५ गुण (०३ श्रेयांक)

घटक- ESE

अभ्यासक्रमातील २५ कवितांवर दीर्घोत्तरी पर्यायी

स्वरूपाचे ३ प्रश्न

३० गुण

बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ प्रश्न-

१० गुण

अभ्यासक्रमातील कवितांवर

टीप :- अभ्यासक्रमातील दीर्घोत्तरी प्रश्न ज्या घटकावर विचारले असतील ते घटक वगळून अन्य घटकावर वस्तुनिष्ठ प्रश्न विचारले जातील.

अंतर्गत मूल्यांकन गुणविभागणी - CA

१५ तासिका

संभाषण कौशल्यासाठी -

१५ गुण

यात चर्चासत्र (सेमिनार)/गटचर्चा/साहित्य घटकावर भाष्य इ.

लेखनकौशल्य, शोधन व संशोधनवृत्ती विकसनासाठी- २० गुण

यात अभ्यासक्रमाव्यतिरिक्त प्रेमजाणीवेची कविता, भावकविता, सामाजिक जाणिवेची कविता, राष्ट्रभक्तीपर कविता, गीतकाव्य यापैकी एका प्रकारातील चार कवितांचे संकलन करून त्यावर भाष्य लिहा/एका कवितेचे रसगृहण/साहित्य घटकाचे/साहित्यकृतीचे/नाटक/मराठी चित्रपट/चित्र/शिल्प/नृत्य इ. कलाप्रकारांचे परीक्षण अपेक्षित आहे.

सत्र पहिले
द्वितीय भाषा- (S.L.) अभ्यासपत्रिका- (I)

सत्र : पहिले
द्वितीय भाषा मराठी (S.L.)

एकूण तासिका= ५५ गुण= ७५

॥ बी.ए./बी.कॉम/बी.एस्सी व इतर प्रथम वर्ष- द्वितीय भाषा मराठी ॥

अभ्यासक्रम

सत्र पहिले : अभ्यासपत्रिका- १- “साहित्यगाथा” भाग १

गद्य विभाग: २० तासिका

१. दृष्टांत- रूभणेयाचा दृष्टांत
२. महात्मा फुले- शेतकऱ्याचे शोषण
३. वि.द. घाटे- आऊ
४. नागनाथ कोत्तापल्ले- सर, देश म्हणजे काय हो?
५. शंकरराव खरात- कमाई
६. रा.रं. बोराडे- लॉटरी
७. दादा कोंडके- जनता कला पथक

पद्य विभाग: १० तासिका

१. संत जनाबाई : डोईचा पदर आला खांद्यावरी
२. संत एकनाथ- कुत्रें (भारूड)
३. ग.ल. ठोकळ- लक्षुमी
४. विठ्ठल रामजी शिंदे- हा धन्य ज्योतिबा झाला
५. बाबुराव बागूल- वेदा आधी तू होतास
६. फ.मुं शिंदे- स्वातंत्र्याने दिले
७. संतोष पवार- आम्हाला वाली कोणीच नाय

व्यावहारिक मराठी : १० तासिका

१. पारिभाषिक संज्ञा : कृषी, न्याय, बँकिंग,
शिक्षण, लेखा, रेल्वे, कार्यालयीन व्यवहार, संगणक
२. प्रसार माध्यमे : वर्तमानपत्र- बातमी
३. व्यक्तिमत्त्व विकास आणि भाषा

गुणविभागणी / श्रेयांक

साहित्यगाथा भाग-१ - ७५ गुण (०३ श्रेयांक)

घटक- ESE

गद्य विभाग- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न : १० गुण

पद्य विभाग- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न : १० गुण

व्यावहारिक मराठी- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न: १० गुण

बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ प्रश्न- यात गद्य विभाग ०५ प्रश्न,

पद्य विभाग- ०३ प्रश्न आणि व्यावहारिक मराठी

०२ प्रश्न विचारले जातील. १० गुण

टीप- अभ्यासपत्रिकेतील दीर्घोत्तरी प्रश्न ज्या घटकावर विचारले असतील ते घटक वगळून अन्य घटकावर वस्तुनिष्ठ प्रश्न विचारले जातील.

अंतर्गत मूल्यांकन गुणविभागणी - CA १५ तासिका

संभाषण कौशल्यासाठी - १५ गुण

यात चर्चासत्र (सेमिनार)/गटचर्चा/साहित्य घटकावर भाष्य इ.

लेखनकौशल्य, शोधन व संशोधनवृत्ती विकसनासाठी- २० गुण

यात माहितीपट/आकाशवाणीवरील भाषण/एखाद्या कार्यक्रमाचे

बातमीलेखन/विशिष्ट क्षेत्रातील बातम्यांचे संकलन (कृषी, क्रीडा, राजकीय, सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक, सांस्कृतिक, आरोग्य इत्यादी) करणे अपेक्षित आहे.

संपादित पुस्तक:

“साहित्यगाथा” भाग १

ऐच्छिक निवड श्रेयांक पद्धत- (CBCS) पॅटर्न

अभ्यासक्रम व गुणविभागणी

सत्र दुसरे- अभ्यासपत्रिका- (III)

॥ बी.ए. प्रथम वर्ष- ऐच्छिक मराठी ॥

एकूण तासिका = ५५
गुण = ७५

अभ्यासपत्रिका-३ - “आधुनिक मराठी गद्य वाङ्मय”

घटक :

चरित्र: १४ तासिका

१. रा.ना. चव्हाण- यशवंतरावांचे समाजकार्य
२. मो.नी. ठोके- माळकरी स्वातंत्र्य चळवळीत
३. य.दि. फडके- केशवराव जेधे
४. प्र.चिं. शेजवलकर - बांधकाम व्यवसायातील क्रांतीचे उद्गाते : बी.जी. शिर्के

प्रवासवर्णन: १३ तासिका

१. अण्णा भाऊ साठे- कलेचे माहेर
२. अनंत काणेकर- लाल ताऱ्याकडे
३. रा.भि. जोशी- दिल्ली एक ‘अजायबघर’
४. अच्युत बन : हिरोशिमा: शांततेचा संदेश देणारे शहर

ललित : १३ तासिका

१. प्रकाश नारायण संत- पानं
२. अनिल अवचट- वंशाचा दिवा
३. फादर दिब्रिटो- नजरेचा नजराणा
४. चंद्रकुमार नलगे- हरवलेल्या सावल्या

संपादित पुस्तक:
“आधुनिक मराठी गद्य वाङ्मय”
“साहित्यविविधा”

गुणविभागणी/ श्रेयांक

अभ्यासपत्रिका: आधुनिक मराठी गद्य वाङ्मय- ७५ गुण (०३ श्रेयांक)

घटक- ESE

चरित्र- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न- १० गुण

प्रवासवर्णन- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न- १० गुण

ललित- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न- १० गुण

बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ प्रश्न-

१० गुण

यात चरित्र विभागावर ०४ प्रश्न, प्रवासवर्णन या विभागावर

०३ प्रश्न आणि ललित विभागावर

०३ प्रश्न विचारले जातील.

टीप- अभ्यासपत्रिकेतील दीर्घोत्तरी प्रश्न ज्या घटकावर विचारले असतील ते घटक वगळून अन्य घटकावर वस्तुनिष्ठ प्रश्न विचारले जातील.

अंतर्गत मूल्यांकन गुणविभागणी- CA

१५ तासिका

संभाषण कौशल्य विकसनासाठी-

१५ गुण

यात चर्चासत्र (सेमिनार)/गटचर्चा/साहित्य घटकावर भाष्य इ.

लेखनकौशल्य, शोधन व संशोधनवृत्ती विकसनासाठी-

२० गुण

यात एका चरित्रग्रंथाचे परीक्षण/तुम्ही भेट दिलेल्या स्थळाचे व केलेल्या प्रवासाचे वर्णन/प्रवासवर्णनपर ग्रंथाचे परीक्षण/वृत्तपत्र, आकाशवाणी, दूरदर्शन इत्यादी प्रसारमाध्यमासाठी जाहिरातीचा नमुना तयार करणे/मुद्रितशोधन/सर्जनात्मक लेखन (कविता, कथा, प्रसंगवर्णन, ललितलेखन इ.) अपेक्षित आहे.

सत्र दुसरे- अभ्यासपत्रिका (IV)

गुणविभागणी/ श्रेयांक

एकूण तासिका= ५५

गुण= ७५

॥ बी.ए. प्रथम वर्ष- ऐच्छिक मराठी ॥

अभ्यासपत्रिका- ४ - “आधुनिक मराठी कवितेतील प्रवाह”

दलित कविता:

८ तासिका

१. दया पवार- कोंडवाडा
२. त्र्यंबक सपकाळे- पँथर एकलव्य
३. यशवंत मनोहर- माणसासाठी आरती
४. नामदेव ढसाळ- येथला प्रत्येक हंगाम
५. प्रकाश मोगले-उपाय

ग्रामीण कविता:

८ तासिका

१. बहिणाबाई चौधरी- संसार
२. राजा मुकुंद- वाढुळले दिस
३. एकनाथ पाटील- पेटली शिवारं
४. श्रीकांत देशमुख- गाव
५. शंकर वाडेवाले- आयुष्याची धुनी

आदिवासी कविता:

८ तासिका

१. उषाकिरण आत्राम- परिवर्तन
२. बाबाराव मडावी- कुपोषण
३. भुजंग मेश्राम- मोहळ
४. वाहरू सोनवणे- चळवळ म्हणजे
५. माधव सरकुंडे - इतिहास

स्त्रीवादी कविता :

८ तासिका

१. सुहासिनी इलेंकर- ओळख पटल्यानंतर
२. हिरा बनसोडे- शापित वांझ बेटावर
३. नीरजा- माणसं वार्ड नसतात तशी

४. रजनी परूळेकर - बाहुली

५. अनुराधा पाटील- माझ्या डोळ्या समोरून

महानगरीय जाणिवेची कविता : ८ तासिका

१. नारायण सुर्वे- पोस्टर

२. अरूण काळे- सायरनचे शहर

३. सतीश काळसेकर- आयुष्याच्या प्रत्येक संध्याकाळी

४. उत्तम कांबळे- शहरांच्या सीमांवर..

संपादित पुस्तक:

“आधुनिक मराठी कवितेतील प्रवाह”

“शब्दरत्न”

अभ्यासपत्रिका- आधुनिक मराठी कवितेतील प्रवाह- ७५ गुण (०३ श्रेयांक)
घटक- ESE

अभ्यासक्रमातील कवितेच्या पाच विभागावर

दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचे तीन प्रश्न : ३० गुण

बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ प्रश्न १० गुण

यात कवितेच्या पाच विभागावर प्रत्येकी ०२ प्रश्न

टीप- अभ्यासपत्रिकेतील दीर्घोत्तरी प्रश्न ज्या घटकावर विचारले असतील ते घटक वगळून अन्य घटकावर वस्तुनिष्ठ प्रश्न विचारले जातील.

अंतर्गत मूल्यांकन गुणविभागणी- CA १५ तासिका

संभाषण कौशल्य विकसनासाठी- १५ गुण

यात चर्चासत्र (सेमिनार)/गटचर्चा/साहित्य घटकावर भाष्य इ.

लेखनकौशल्य, शोधन व संशोधनवृत्ती विकसनासाठी- २० गुण

यात अभ्यासक्रमाव्यतिरिक्त दलित/ग्रामीण/आदिवासी/स्त्रीवादी/महानगरीय यापैकी एका प्रकारातील चार कवितांचे संकलन करून त्यावर भाष्य लिहा.

मराठी, हिंदी, इंग्रजी अनुवाद / पारिभाषिक संज्ञा / मराठी प्रमाण लेखनाचे नियम / तत्सम, तद्भव, देशी, परभाषी शब्दांचे संकलन इ. अपेक्षित आहे

सत्र दुसरे- द्वितीय भाषा (S.L.)

अभ्यासपत्रिका II

एकूण तासिका= ५५

गुण= ७५

॥ बी.ए./बी.कॉम/बी.एस्सी व इतर प्रथम वर्ष- द्वितीय भाषा मराठी ॥

अभ्यासपत्रिका- २- “साहित्यगाथा” भाग २

गद्य विभाग:

२० तासिका

१. छ. शिवाजी महाराज (पत्र)- रयतेस काडीचा अजार
द्यावया गरज नाही
२. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर- तव्याचा जाय बुरसा, मग तो
सहजचि होय आरसा
३. आनंदीबाई शिर्के- सांजवात
४. दुर्गा भागवत- जेष्ठातले पहिले मेघमंडळ
५. श्रीनिवास कुलकर्णी- मृगजळातल्या यक्षघराला
६. मधुकर केचे- डॉ. पंजाबराव - एक जमाखर्च
७. द.मा. मिरासदार- माझ्या बापाची पेंड
८. जयंत पवार- टेंगशेच्या स्वप्नात ट्रेन

पद्य विभाग:

१० तासिका

१. संत नामदेव : दोन अभंग
२. संत कान्होपात्रा : दोन अभंग
३. सावित्रीबाई फुले- जोतिबास नमस्कार
४. आनंद यादव- माय लेकरं
५. लोकनाथ यशवंत- एका मोर्चाचा शेवट
६. फ.म. शहाजिंदे- कवितेचे मानधन
७. सौमित्र- ही वही

व्यावहारिक मराठी:

१० तासिका

१. कार्यालयीन पत्रव्यवहार
२. इतिवृत्त- टिप्पणी
३. कार्यक्रमाचे संयोजन, सूत्रसंचालन

गुणविभागणी/ श्रेयांक

अभ्यासपत्रिका- साहित्यगाथा भाग-२ - ७५ गुण (०३ श्रेयांक)

घटक ESE

गद्य विभाग- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न : १० गुण

पद्य विभाग- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न : १० गुण

व्यावहारिक मराठी- दीर्घोत्तरी पर्यायी स्वरूपाचा एक प्रश्न : १० गुण

बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ प्रश्न-

यात गद्य विभाग ०५ प्रश्न, पद्य विभाग ०३ प्रश्न आणि व्यावहारिक मराठी ०२ प्रश्न विचारले जातील. १० गुण

टीप- अभ्यासपत्रिकेतील दीर्घोत्तरी प्रश्न ज्या घटकावर विचारले जातील ते घटक वगळून अन्य घटकावर वस्तुनिष्ठ प्रश्न विचारले जातील.

अंतर्गत मूल्यांकन गुणविभागणी- CA

१५ तासिका

संभाषण कौशल्य विकसनासाठी-

१५ गुण

यात चर्चासत्र (सेमिनार)/गटचर्चा/साहित्य घटकावर भाष्य इ.

लेखनकौशल्य, शोधन व संशोधनवृत्ती विकसनासाठी-

२० गुण

यात एखाद्या कार्यक्रमाचे वृत्तांत लेखन/विशिष्ट विषयावरील (कृषि, शिक्षण, सौंदर्य प्रसाधने, वाहन, जनहितार्थ, भ्रमणध्वनी इ. क्षेत्र) जाहिरातीचे संकलन/विविध वृत्तपत्रातील अग्रलेखांचे संकलन.

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

"ज्ञानतीर्थ", विष्णुपुरी, नांदेड.

प्रथम वर्ष हिन्दी पाठ्यक्रम

नवीन सत्र पद्धति + C.B.C.S. पॅटर्न

(स्नातक स्तर)

दीर्घोत्तरी + बहु-विकल्पी + C.B.C.S. पॅटर्न

(Theory + MCQ+C.B.C.S. Pattern Syllabus)

जून 2016 से प्रारंभ

स्वामी रामानंदतीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

"ज्ञानतीर्थ" , विष्णुपुरी, नांदेड.

प्रथम वर्ष हिन्दी पाठ्यक्रम
हिन्दी द्वितीय भाषा (S.L.) (स्नातकस्तर)
बी.ए./ बी.कॉम/ बी.एस्सी.
पाठ्यक्रम सत्र पद्धति + C.B.C.S. पॅटर्न
w.e.f. जून 2016
नवीन C.B.C.S. सत्र पद्धति पाठ्यक्रम

Credits: 03 (Marks-75)
ESE-40 Marks and CA-35 Marks)
(30 Theory)
(10 MCQ)
पेपर क्र. I, II (S.L.) द्वितीय भाषा

स्वामी रामानंदतीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

प्रथम वर्ष बी.ए., बी.कॉम., बी.एस्सी., द्वितीय भाषा हिन्दी
CBCS पॅटर्न (सेमिस्टर) पद्धति (S.L.) पाठ्यक्रम,

प्रथम वर्ष SL की रूपरेखा

(पॅटर्न CBCS सेमिस्टर पद्धति, w.e.f. जून २०१६)

(साहित्य भारती)

सेमिस्टर	पेपर नं.	पेपर का नाम	लेक्चर प्रत्येक/ सप्ताह	कुल पिरेड	अन्तर्गत मूल्यांकन (C.A.)	सेमिस्टर के अंक (E.S.E.)	कुल अंक	क्रेडिट
१	१	साहित्य भारती	०४	५५	३५	४०	७५	०३
२	२	साहित्य भारती	०४	५५	३५	४०	७५	०३

नोट: उपर्युक्तविषय के अनुसार पेपर का नाम, पेपर क्रमांक I, II के अनुसार लेक्चर प्रत्येकसप्ताह में ०४, कुल पिरेड ५५, अन्तर्गत मूल्यांकन ३५ जिसमें दो (२) Test होंगे। प्रत्येक Test के लिए १० अंकोंहोंगे। १०+१०=२० और १५ अंकोंका Assignment रहेगाTheory ४० अंको के लिए कुल अंक ७५ होंगे। प्रत्येक पेपर के लिए क्रेडिट ०३ रहेंगे।

स्वामी रामानंदतीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

प्रथम वर्ष बी.ए. ऐच्छिक हिन्दी,
CBCS पॅटर्नसेमिस्टर पद्धति CBCS पाठ्यक्रम,

प्रथम वर्ष ऐच्छिक हिन्दी की रूपरेखा

w.e.f. जून २०१६

कथासाहित्य - I / III

नाटक तथा एकांकी - II / IV

सेमिस्टर	पेपर नं.	पेपर का नाम	लेक्चर प्रत्येक/ सप्ताह	कुल पिरेड	अन्तर्गत मूल्यांकन (C.A.)	सेमिस्टर के अंक (E.S.E.)	कुल अंक	क्रेडिट
I	I	कथा साहित्य	०४	५५	३५	४०	७५	०३
II	II	नाटक तथा एकांकी	०४	५५	३५	४०	७५	०३
II	III	कथा साहित्य	०४	५५	३५	४०	७५	०३
	IV	नाटक तथा एकांकी	०४	५५	३५	४०	७५	०३

नोट: उपर्युक्त विषय के अनुसार पेपर का नाम, पेपर क्रमांक I, II, III, IV के अनुसार लेक्चर प्रत्येकसप्ताह में ०४, कुल पिरेड ५५, अन्तर्गत मूल्यांकन ३५ जिसमें दो (२) Test होंगे। प्रत्येक Test के लिए १० अंकहोंगे १०+१०=२० और १५ अंकोंका Assignment रहेगा Theory ४० अंको के लिए कुल अंक ७५ होंगे प्रत्येक पेपर के लिए क्रेडिट ०३ रहेंगे।

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

बी.ए., बी.कॉम., बी.एस्सी. द्वितीय भाषा हिन्दी (S.L.)

नवीन पाठ्यक्रम सत्र पद्धति + C.B.C.S. पैटर्न

प्रथम सत्र (Semester-I) प्रश्नपत्र क्र. I

(साहित्य भारती)

Credits : 03

ESE – 40 Marks and CA-35 Marks) अंक : 75

तासिका : 55

(30 Theory + 10 MCQ)

पाठ्यक्रम :

खण्ड अ) काव्य विभाग : (अंक 5+5 संदर्भ तथा टिप्पणी विकल्प में +10 दीर्घोत्तरी = 15 अंक)

तासिका : 20

1) नये जमाने की मुकरी	-	भारतेंदु हरिश्चंद्र
2) नवयुवको के प्रति	-	मैथिलीशरण गुप्त
3) जुही की कली	-	निराला
4) जागरण	-	शिवमंगल सिंह 'सुमन'
5) जो बीत गयी सो बात गयी	-	हरिवंशराय बच्चन
6) यह दीप अकेला	-	सच्चिदानंद हीरानंद वात्सायन 'अज्ञेय'

खण्ड ब) कहानी विभाग : (अंक 5+5 संदर्भ तथा टिप्पणी विकल्प में +10 दीर्घोत्तरी = 15 अंक)

तासिका : 20

1) नशा	-	प्रेमचंद
2) त्रिवेणी	-	जैनंद्रकुमार
3) शरणदाता	-	सच्चिदानंद हीरानंद वात्सायन 'अज्ञेय'
4) सच बोलने की भूल	-	यशपाल
5) एष धर्म : सनातन :	-	भीष्म साहनी
6) लड़की की शादी	-	अमरकांत

खण्ड क) प्रयोजनमूलक हिन्दी

तासिका : 05

1) पारिभाषिक शब्दावली (100 शब्द)

(बैंक, बीमा, वाणिज्य, जनसंचार माध्यम, विज्ञान, कार्यालय, विधि, चिकित्सा, तथा संगणक से संबंधित)

*उपर्युक्त संपूर्ण पाठ्यक्रमपर 10 M.C.Q. प्रश्न पूछे जाएंगे = अंक 10

खण्ड ड) अंतर्गत मूल्यांकन (C.A.) (अंक 35)

तासिका : 10

निम्नलिखित घटकों पर आधारित होगा।

- 1) कक्षा में 10 - 10 अंकों के दो टेस्ट होंगे।
- 2) 15 अंकों का स्वाध्याय लेखन (Assignment) रहेगा।

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

बी.ए., बी.कॉम., बी.एस्सी. द्वितीय भाषा हिन्दी (S.L.)

नवीन पाठ्यक्रम सत्र पद्धति + C.B.C.S. पैटर्न

द्वितीय सत्र (Semester-II) प्रश्नपत्र क्र. II

(साहित्य भारती)

Credits : 03

ESE – 40 Marks and CA-35 Marks) अंक : 75

तासिका : 55

(30 Theory + 10 MCQ)

पाठ्यक्रम :

खण्ड अ) काव्य विभाग : (अंक 5+5 संदर्भ तथा टिप्पणी विकल्प में +10 दीर्घोत्तरी = 15 अंक)

तासिका : 20

1) धिन तो नहीं आती हैं ?	-	नागार्जुन
2) लोग टूट जाते हैं (गज़ल)	-	बशीर बद्र
3) श्रेष्ठ	-	ओमप्रकाश वाल्मिकि
4) जानकी जान गई है	-	सुशीला टाकभौरे
5) पासे सभी पलट गये	-	कवि प्रदीप
6) क्या तुम जानते हो ?	-	निर्मला पुतुल

खण्ड ब) कहानी विभाग : (अंक 5+5 संदर्भ तथा टिप्पणी विकल्प में +10 दीर्घोत्तरी = 15 अंक)

तासिका : 20

1) रसप्रिया	-	फणीश्वरनाथ रेणु
2) सुमेर	-	राहुल सांकृत्यायन
3) स्त्री सुबोधिनी	-	मन्नू भंडारी
4) ललमनियाँ	-	मैत्रेयी पुष्पा
5) नेलकटर	-	उदय प्रकाश
6) ऐ गंगा तुम बहती हो क्यूँ ?	-	विवेक मिश्र

खण्ड क) प्रयोजनमूलक हिन्दी

तासिका : 05

अ) संवाद लेखन : सैद्धांतिक तथा व्यावहारिक पक्ष

ब) विज्ञापन लेखन : सैद्धांतिक तथा व्यावहारिक पक्ष

*उपर्युक्त संपूर्ण पाठ्यक्रमपर 10 M.C.Q. प्रश्न पूछे जाएंगे = अंक 10

खण्ड ड) अंतर्गत मूल्यांकन (C.A.) (अंक 35)

तासिका : 10

निम्नलिखित घटकों पर आधारित होगा।

1) कक्षा में 10 - 10 अंकों के दो टेस्ट होंगे।

2) 15 अंकों का स्वाध्याय लेखन (Assignment) रहेगा।

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

बी.ए. प्रथम वर्ष ऐच्छिक हिंदी

नूतन पाठ्यक्रम सत्र पद्धति + C.B.C.S. पॅटर्न

प्रथम सत्र (Semester-I) प्रश्नपत्र क्र. I

(कथा साहित्य)

Credits : 03

ESE – 40 Marks and CA-35 Marks) अंक : 75

तासिका : 55

(30 Theory + 10 MCQ)

पाठ्यक्रम

खण्ड अ) उपन्यास विधा - (अंक 05)

तासिका : 10

सैद्धांतिक विवेचन परिभाषा, विकास, तत्त्व

खण्ड ब) उपन्यास - (अंक 05 संदर्भ विकल्प के साथ + 10 दीर्घोत्तरी)

तासिका : 20

मुक्तिपर्व : मोहनदास नैमिशराय (अनुराग प्रकाशन, दरियागंज, नई दिल्ली)

खण्ड क) कहानियाँ - (अंक 05 संदर्भ विकल्प के साथ + 10 दीर्घोत्तरी)

तासिका : 15

1) मंत्र 1	-	प्रेमचंद
2) आकाशदिप	-	जयशंकर प्रसाद
3) मक्रिल	-	यशपाल
4) ग्रैग्रीन	-	अज्ञेय
5) आखिरी सामान	-	मोहन राकेश
6) ऊपर उठता हुआ मकान	-	कमलेश्वर

*उपर्युक्त संपूर्ण पाठ्यक्रमपर 10 M.C.Q. प्रश्न पूछे जाएंगे = अंक 10

खण्ड ड) अंतर्गत मूल्यांकन (C.A.) (अंक 35)

तासिका : 10

निम्नलिखित घटकों पर आधारित होगा।

- 1) कक्षा में 10 - 10 अंकों के दो टेस्ट होंगे।
- 2) 15 अंकों का स्वाध्याय लेखन (Assignment) रहेगा।

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

बी.ए. प्रथम वर्ष ऐच्छिक हिंदी

नूतन पाठ्यक्रम सत्र पद्धति + C.B.C.S. पॅटर्न

प्रथम सत्र (Semester-I) प्रश्नपत्र क्र. II

(नाटक तथा एकांकी)

Credits : 03

ESE – 40 Marks and CA-35 Marks) अंक : 75

तासिका : 55

(30 Theory + 10 MCQ)

पाठ्यक्रम :

खण्ड अ) एकांकी विधा : (अंक 05)

तासिका : 10

परिचय, तत्त्व तथा इतिहास

खण्ड ब) नाटक : (अंक 05 संदर्भ विकल्प के साथ + 10 दीर्घोत्तरी)

तासिका : 20

लढ़ाई - सर्वेश्वर दयाल सक्सेना (वाणी प्रकाशन, दरियागंज, नई दिल्ली)

खण्ड क) एकांकी : (अंक 05 संदर्भ विकल्प के साथ + 10 दीर्घोत्तरी)

तासिका : 15

1) परिचय	-	लक्ष्मीनारायण लाल
2) कैवारी धरती	-	मोहन राकेश
3) जान से प्यारे	-	ममता कालीया
4) समरथ को नहीं दोष गुसाई	-	सफदर हाशमी

*उपर्युक्त संपूर्ण पाठ्यक्रमपर 10 M.C.Q. प्रश्न पूछे जाएंगे = अंक 10

खण्ड ड) अंतर्गत मूल्यांकन (C.A.) (अंक 35)

तासिका : 10

निम्नलिखित घटकों पर आधारित होगा।

- 1) कक्षा में 10 - 10 अंकों के दो टेस्ट होंगे।
- 2) 15 अंकों का स्वाध्याय लेखन (Assignment) रहेगा।

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

बी.ए. प्रथम वर्ष ऐच्छिक हिंदी

नूतन पाठ्यक्रम सत्र पद्धति + C.B.C.S. पैटर्न

द्वितीय सत्र (Semester-II) प्रश्नपत्र क्र. III

(कथा साहित्य)

Credits : 03

ESE – 40 Marks and CA-35 Marks) अंक : 75

तासिका : 55

(30 Theory + 10 MCQ)

पाठ्यक्रम :

खण्ड अ) कहानी विधा - (अंक 05)

तासिका : 10

सैद्धांतिक विवेचन परिभाषा, विकास, तत्त्व

खण्ड ब) उपन्यास - (अंक 05 संदर्भ विकल्प के साथ + 10 दीर्घोत्तरी)

तासिका : 20

लौटे हुए मुसाफिर : कमलेश्वर (लोकभारती प्रकाशन, इलाहाबाद / नई दिल्ली)

खण्ड क) कहानियाँ : (अंक 05 संदर्भ विकल्प के साथ + 10 दीर्घोत्तरी)

तासिका : 15

1) मुखौटा	-	ममता कालिया
2) टीस	-	संजीव
3) मुंबई कांड	-	ओमप्रकाश वाल्मिकि
4) सुरंग	-	दयानंद बटौही
5) नारी तुम केवल सबला हो	-	डॉ. नीहारिका
6) धोखा	-	रजतरानी मीनू

*उपर्युक्त संपूर्ण पाठ्यक्रमपर 10 M.C.Q. प्रश्न पूछे जाएंगे = अंक 10

खण्ड ड) अंतर्गत मूल्यांकन (C.A.) (अंक 35)

तासिका : 10

निम्नलिखित घटकों पर आधारित होगा।

- 1) कक्षा में 10 - 10 अंकों के दो टेस्ट होंगे।
- 2) 15 अंकों का स्वाध्याय लेखन (Assignment) रहेगा।

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विश्वविद्यालय, नांदेड

बी.ए. प्रथम वर्ष ऐच्छिक हिंदी

नूतन पाठ्यक्रम सत्र पद्धति + C.B.C.S. पॅटर्न

द्वितीय सत्र (Semester-II) प्रश्नपत्र क्र. IV

(नाटक तथा एकांकी)

Credits : 03

ESE – 40 Marks and CA-35 Marks) अंक : 75

तासिका : 55

(30 Theory + 10 MCQ)

पाठ्यक्रम :

खण्ड अ) नाटक विधा : (अंक 05)

तासिका : 10

परिचय, तत्त्व तथा इतिहास

खण्ड ब) नाटक : (अंक 05 संदर्भ विकल्प के साथ + 10 दीर्घोत्तरी)

तासिका : 20

सुनो शेफाली - कुसूम कुमार (किताब घर प्रकाशन, दरियागंज, नई दिल्ली)

खण्ड क) एकांकी : (अंक 05 संदर्भ विकल्प के साथ + 10 दीर्घोत्तरी)

तासिका : 15

1) गुनाहों की सजा - कर्मशील भारती

2) समर्पित जीवन - सुशिला टाकभौरे

3) दहाड उठा था सिंह - अनिता भारती

4) वारिस - अशोक कुमार

*उपर्युक्त संपूर्ण पाठ्यक्रमपर 10 M.C.Q. प्रश्न पूछे जाएंगे = अंक 10

खण्ड ड) अंतर्गत मूल्यांकन (C.A.) (अंक 35)

तासिका : 10

निम्नलिखित घटकों पर आधारित होगा।

1) कक्षा में 10 - 10 अंकों के दो टेस्ट होंगे।

2) 15 अंकों का स्वाध्याय लेखन (Assignment) रहेगा।

* * * * *

(85)

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY, NANDED.

(UG) Syllabus, Semester + CBCS Pattern W.e.f. June 2016

Under the faculty of Bachelor of Arts

(B. A. (Interdisciplinary) I & II Sem)

SUBJECT: - RURAL DEVELOPMENT

SEM	Paper No.	Name of Paper	Lecturer per/week	Total Periods	Internal Evaluation	Marks of Semester	Total Marks	Credits
I	I	Rural Development Concepts and Dimensions						
	II	Rural Issues and Development - I						
II	III	Rural Development and Social Problems-I						
	IV	Rural Issues and Development - II						
III	V	Rural Development and Social Problems-II						
	VI	Rural Economy of India						
IV	VII	Rural Development Programmes in India						
	VIII	Rural Development Institutions and Strategies						

FIRST SEMESTER

86

PAPER - I

RURAL DEVELOPMENT: CONCEPTS AND DIMENSIONS

Theory - 40
Internal - 10
Total Marks - 50

UNIT I: Concept of Development and growth in general, Distinction between growth and Development, Indicators of Development, Measures of Development.

UNIT II: Concept of Rural Development, Scope of Rural Development, Causes of Rural Backwardness, Need for Rural Development, Constraints of Rural Development.

UNIT III: Paradigms of Rural Development- Lewis Model of Economic Development, 'Big Push' theory of Development, Myrdal's thesis of 'Spread and Backwash Effects', Gandhian Model of Rural Development.

UNIT IV: Rural development Experiences in Asian countries - Need of Rural Development in Asian Countries, Rural Development in China, Success of Grameen Model of Micro Finance in Bangladesh, Lessons for India, Approaches to Rural Development in India.

References:

1. Singh, Kailash : Rural Development - Principles, Policies and Management, Sage Publications, New Delhi
2. Reddy, Visakha, K. : Agriculture and Rural Development (A Gandhian Perspective), Mahatma Publishing House
3. Sundaram, Satish, I. : Rural Development, Himalaya Publishing
4. Gerald, Meier : Leading Issues in Rural Development, Oxford University Press, New Delhi
5. Todaro, Michael P. : Economic Development, Pearson Education

(87)

Paper – II
RURAL ISSUES AND DEVELOPMENT – I

Theory – 40
Internal – 10
Total Marks – 50

I Understanding Rural Society

- Nature of Rural Society.
- Analysis of Indian Village.
- Caste, Class relationship
- Power conflict and Integration.

II Rural Development:

- Nature and scope.
- Concept of Integrated development.
- Trends of Rural Development.
- Utilisations of Natural Resources : Hills, Non-cultivated land, Mountains, Lake, Rivers etc.
- Water management.

III Community Development and Extension Project in India

- Panchayati Raj : Three tier system – structure, organisations and functions.
- Recent Amendments in Panchayati Raj System.
- Role of DRDA in village reconstruction.

***

References:

- An Introduction to Sociology : Vidyabhushan Dr. Sachdeva, Kitab mahal, 22 AS-N Marg, Allahabad, 1995
- Rural Development and Local Administration: Sahib Singh & Swinder Singh, New Academic Publishing co. Jalandhar, 1989
- Rural Sociology : S. L. Doshi & P. C. Jain, Rawat Publication Jaipur, New Delhi 2004.
- Indian Social Proplem Vol. 1 : G. R. Madan, vi addition applied publishers, pvt. Ltd. Mumbai.
- ग्रामीण समाजशास्त्र, डॉ. एम. एन. लखनीया, राशी के. जैन, रिसर्च पब्लिकेशन जयपुर, नवी दिल्ली १९९५.
- ग्रामीण समाजशास्त्र, डॉ. दा. धो. काचोळे, कैलाश पब्लिकेशन, औरंगापुरा, औरंगाबाद.
- ग्रामीण आणि नागरी समाजशास्त्र, प्रा. सी. प्रतिभा अहिरे, प्रा. सी. अरुणा सावरगावकर, श्रीविद्या प्रकाशन, रायगार पेठ पुणे.
- ग्रामीण आणि नागरी समाजशास्त्र, प्रदिप आगलावे, साईनाथ प्रकाशन नागपूर
- पंचायत राज एवम ग्रामीण विकास, डॉ. श्रीनाथ शर्मा, अतुल पब्लिकेशन दिल्ली.
- समाजशास्त्र, नि. रा. वैद्य, विद्या प्रकाशन नागपूर.

PAPER - III

RURAL DEVELOPMENT AND SOCIAL PROBLEM

Theory - 75
Tutorial - 10
Total Marks: 85

UNIT I: Social Problems: Definition, Types, Theoretical Approaches, Social and Behavioral Factors.

UNIT II: Beggary: Definition, Types, Adult-Child, Organized-Unorganized. Magnitude. Prevention of Beggary Act-1956, Beggars Home

UNIT III: Crime: Definition, Types, Adult crime and juvenile Delinquency magnitude.
Laws: IPC, CrPC, Evidence Act JJ Act. Prisons and OH/SH
Rehabilitation: Efforts of GOs, Prisoners rights

References:

1. Ian Robertson, 1963 Social Problems Random House, New York.
2. Man Singh Das and Vijaykumar Gupta, (Eds), 1995. Social Values among Young adults, M.D Publishing Private Ltd. New Delhi.

Paper - IV -

RURAL ISSUES AND DEVELOPMENT - II

Theory - 40

Internal - 10

Total Marks - 50

I. *Co-operative Movement*

- History and philosophy of co-operative movement.
- People participation in rural development.
- Participatory rural appraisal.

II. *Problems of Rural Community and Intervention*

- Agricultural labourers, Landless labourers, Small farmers, Farmer's suicide.
- Problems of Rural women and Programmes for upliftment.
- Self-help group - Their role in women's empowerment.

III. *Gandhian Approach to Rural Reconstruction*

- The constructive programme and the Sarvodaya movement.
- Gandhian and Vinoba movement with special reference to Bhoodan and Gramdan.

***

References:

- An Introduction to Sociology : Vidyalokeshan Dr. Sachdeva, Kitab mahal, 22 AS-N Mang. Allahabad, 1999
- Rural Development and Local Administration: Sahib Singh & Swinder Singh. New Academic Publishing co. Jalandhar, 1989
- Rural Sociology : S. L. Doshi & P. C. Jain, Ramar Publication Jaipur, New Delhi 2004.
- Indian Social Problems Vol. I : G. R. Modan, vi additional applied publishers, Pvt. Ltd. Mumbai.
- ग्रामीण समाजशास्त्र, डॉ. एच. एन. लखनौकर, खली के, जेन, दिल्ली पब्लिकेशन नवम्बर, नवी दिल्ली २०१५.
- ग्रामीण समाजशास्त्र, डॉ. ए. पी. कापड़े, मेन्टस पब्लिकेशन, औरंगपूर, औरंगपूर.
- सामाज्य आणि ग्रामीण समाजशास्त्र, प्रा. सी. प्रतिभा उदरे, प्रा. पी. अरुण लखनौकर, श्रीराम प्रकाशन, इन्डिया विंग पुणे.
- ग्रामीण आणि ग्रामीण समाजशास्त्र, श्रीमि अग्रवाल, काईपम प्रकाशन भामपुर
- समाजत एच एन लखनौकर, डॉ. श्रीराम रम, सन्तुल पब्लिकेशन दिल्ली.
- समाजशास्त्र, वि. व. वि. विद्या प्रकाशन नवम्बर.

***

**Swami Ramanand Teerth Marathwada University,
Nanded.**

**CBCS Pattern
B. Sc. First Year
(Semester I & II)
ENVIRONMENTAL SCIENCE**

W.e.f: June, 2016

Distribution of credits for B.Sc. Environmental Science (Optional)
Under Faculty of Science
B. Sc. Syllabus Structure
Semester Pattern Effective From June, 2016
Subject: Environmental Science

Total Credits Semester I and II: 12								
Semester	Paper No.	Name of the Course	Instruction Hrs/ week	Total Period	Internal Evaluatio	Marks of Semester	Total Marks	Credits
I	CCENV I (Section A)	Fundamentals of Environmental Science (P-I))	03	45	10	40	50	2
	CCENV I (Section B)	Freshwater Sources and Uses (P-II)	03	45	10	40	50	2
II	CCENV II (Section A)	Environmental Ecology (P-III)	03	45	10	40	50	2
	CCENV II (Section B)	Fresh Water Treatment (P-IV)	03	45	10	40	50	2
	CCENV I & II (Section A & B)	Practical's based on Section A & Section B of CCENV I & CCENV II (P-V)	04	20 Practical	20	80	100	4

B. Sc. First Year (Semester - I)
Semester Pattern Effective From -2016

ENVIRONMENTAL SCIENCE

CCENV I (Section A)

Fundamentals of Environmental Science (P-I)

Credits: 02 (Marks: 50)

Periods: 45

UNIT I: Introduction

10

- 1.1 Evolution of Universe.
- 1.2 Evolution of Elements,
- 1.3 Origin of life and Evolution of life forms: Fossils
- 1.4 Origin of life Chemical basis.
- 1.5 Evolution of life forms through ages

UNIT II: Biogeochemical Cycles

10

- 2.1 Concept and Scope of environment,.
- 2.2 Global environmental problems.
- 2.3 Need of Environmental awareness,
- 2.4 Nitrogen, Carbon, Oxygen, phosphorus and Sulphur.

UNIT III: Biosphere and its components

15

- 2.1 Definition of Biosphere
- 2.2 Components of biosphere
- 2.3 Atmosphere: Troposphere, Stratosphere, Mesosphere, Ionosphere, Exosphere.
- 2.4 Composition of air
- 2.5 Lithosphere: Definition; Types of rocks Process of soil formation: Physical weathering, Chemical weathering Climate and soil types, Color and Morphology of soil, Soil profile.
- 2.6 Physical properties of soil : Density, Porosity, Permeability, Temperature, Soil water, Soil Atmosphere; Chemical properties of soil: Hydrogen ion concentration, Organic matter, Inorganic elements; Soil fauna and Soil flora
- 2.7 Soil erosion: Agents of soil erosion: Running water, Glaciers, Wind, Sea water, Deforestation and Overgrazing; Types of erosion: Sheet, Rill Gully, Slip erosion (land slide), Wind erosion; Soil conservation

UNIT IV: Wild Life

10

- 4.1 Definition
- 4.2 Wild life in India; Necessity for wild life conservation
- 4.3 Modes of wild life conservation
- 4.4 National parks: Tadoba, Corbett, Borivli, Kanha, Ranthambor; Sanctuaries: Kaziranga, Bharatpur, Gir, Periyar.

Swami Ramanand Teerth Marathwada University Nanded
Choice Based Credit System (CBCS) Course Structure (New scheme)
B. Sc. First year (Semester- I)
Semester Pattern effective from June -2016
Environmental Science
CCENV I (Section B)

Fresh Water: Sources and Uses (P-II)

Credits: 02 (Marks: 50)

Periods: 45

UNIT I: Hydrosphere

10

- 1.1 Definition, Physical properties of water: Temperature, Specific gravity. Viscosity, Thermal conductivity, Expansion before freezing, Surface tension, Solvency, Buoyancy, Transparency, Pressure
- 1.2 Chemical properties of water: Salinity, Solubility of gases, Oxygen, Carbon dioxide, Nitrogen Hydrogen Ion Concentration, Hydrogen Sulphide, Hydrological Cycle
- 1.3 Clouds: Definition, Mechanism of Cloud Formation, Classification of Clouds, Role of Clouds in Weather Forecasting,

UNIT II: Freshwater

10

- 2.1 Freshwater, Definition, Scope, Importance and need for Freshwater management,
- 2.2 Global Distribution of fresh water,
- 2.3 The limits of global fresh water resources, Freshwater resources of India,
- 2.4 Quality of surface water, Water quality in flowing waters;
- 2.5 Rainwater harvesting; Self purification of rivers; Eutrophication and its Remedial measures.

UNIT III: Sources of Water

15

- 3.1 Natural Water Resources types: Rainfall and runoff : precipitation, rain and snow fall water,
- 3.2 Measurement of rainfall,
- 3.3 Surface sources: Streams, lakes, Rivers, Ponds, impounded Reservoirs, Stored rainwater,
- 3.4 Suitability of Surface water with regard to quantity and Quality.
- 3.5 Underground water Resources: Infiltration, Aquifers, Infiltration galleries, Infiltration wells, Shallow wells, Deep wells, Tube wells, Artesian wells; Springs: Artesian, Gravity, Surface.

UNIT IV: Uses of Fresh Water

10

- 4.1 Domestic Uses, Civic or Public purpose, Industrial purpose, Business or Trade Purpose, Agriculture Purpose, Navigation,
- 4.2 Hydroelectric Power Generation Purpose, Recreation Purpose,
- 4.3 Factors affecting Water use Loss and waste
- 4.4 water issues, challenges, and opportunities for the design professions in the 21st century

Swami Ramanand Teerth Marathwada University Nanded

Choice Based Credit System (CBCS) Course Structure (New scheme)

B. Sc. First year (Semester – II)

Semester Pattern effective from June -2016

Environmental Science

CCENV II (Section A)

Environmental Ecology (P-III)

Credits: 02 (Marks: 50)

Periods: 45

UNIT I: Basics of Ecology

10

- 1.1 Introduction of Ecology: Definition, Scope, Relation to Other Disciplines, Subdivisions,
- 1.2 Modern Branches of Ecology, Applications and Significance to Human Beings.
- 1.3 Environmental Factors :A biotic- Climatic, Topographic and Edaphic Factors
Biotic- Temperature, Light, Water, Humidity, Microclimate and Fire

UNIT II: Ecosystems

15

- 2.1 Aquatic ecosystem: Pond, Lake, River, Marine; Estuarine
- 2.2 Terrestrial ecosystem: Forest ecosystem: Temperate forest, Deciduous forest, Tropical rain forest, Sub tropical rain forest,
- 2.3Tropical savanna biome, Grass land biome, Desert biome. Deforestation; Desertification; A forestation and types of forestry, Conservation of forest.
- 2.4 Energy flow in an ecosystem: Primary production, Secondary production
- 2.5 Food chain: Grazing food chain, Detritus food chain; Food web
- 2.6 Ecological pyramids: Pyramid of Number, Biomass and Energy

UNIT II: Ecological Relationship:

10

- 2.1 Inter specific and intra-specific relationships- Neutralisms, Mutualism, Commensalisms, Ammensilism, Antagonisms,
- 2.2 Antagonistic Relationships, Symbiosis, and Proto-corporation, Exploitation, Parasitism, Competition, Predation and symbiotic relationships.
- 2.3 Ecological adaptations: Adaptations in plants- Hydrophytes, Mesophytes, Xerophytes. Adaptations in Animals- Aquatic and desert

UNIT IV: Community Ecology

10

- 4.1 Introduction to Community Ecology: Definition, Origin and development of community, Characteristics – Species Diversity, Growth Form, Dominance, Tropic Structure, Density, Frequency, Abundance.
- 4.2 Ecological Niche, Eco-tone and Edge Effect..
- 4.3 Ecological Succession: Definition, Types of Ecological Succession, Process, Pattern and Significance..

Swami Ramanand Teerth Marathwada University Nanded

Choice Based Credit System (CBCS) Course Structure (New scheme)

B. Sc. First year (Semester – II)

Semester Pattern effective from June -2016

ENVIRONMENTAL SCIENCE

CCENV II (Section B)

Fresh Water Treatment (P-IV)

Credits: 02 (Marks: 50)

Periods: 45

UNIT I: Analysis of Water

10

- 1.1 Meaning of Pure water, Reasons of water analysis.
- 1.2 Physical water analysis: Colour, Odour, Taste, Temperature, Turbidity;
- 1.3 Chemical water analysis: Chlorides, Dissolved gases, Hardness, pH, Alkalinity, Acidity, Metals, Nitrogen and its compounds, Total solids, Total suspended solids, Total dissolved solids;
- 1.4 Biological water analysis: Planktons: Phyto, Zoo, Nektons; Bacteriological water analysis: Coli forms, Qualitative and Quantitative, MPN, Presumptive, Confirmatory, Completed, E-coli index,
- 1.5 Water quality standards, Purity maintenance of water

UNIT III: Water Softening Methods

10

- 3.1 Purpose, Temporary hardness removal, Permanent hardness removal
- 3.2 Lime soda process, Zeolite process, Demineralization process;
- 3.2 Colour, odour and taste removal
- 3.3 Iron and manganese removal; Fluoridation; Defluoridation, Watersheds

UNIT III: Water Treatment Methods

15

- 2.1 Need and Necessity of treatment,
- 2.2 Screening, Sedimentation Tanks: Fill and draw, Continuous type;
- 2.3 Coagulation: any six methods;
- 2.4 Filtration: Slow sand filters, Rapid sand filters;
- 2.5 Disinfection: any six methods; Chlorination: Properties of chlorine, Action of chlorine, Application of chlorine, free chlorine gas, Plain chlorination, Pre-chlorination, Post chlorination,

UNIT IV: Water Conservation

10

- 4.1 Use and over utilization of surface and ground water
- 4.2 Floods and droughts
- 4.3 Conflict over water, Benefits and problems related to water
- 4.4 Sardar Sarovar Dam – Case Study
- 4.5 Water Conservation Methods

Swami Ramanand Teerth Marathwada University Nanded

Choice Based Credit System (CBCS) Course Structure (New scheme)

B. Sc. First year

Semester Pattern effective from June -2016

ENVIRONMENTAL SCIENCE

Practical Paper: CCENVP-I (P-V)

(Annual practical Based on [CCENV I & II (Section A & B)])

(Practical syllabus requires four periods per batch per week. First year practical includes studies on Ecological parameters.)

Credits: 04 (Marks: 100)

---

01. Measurement of Atmospheric Humidity by Psychrometer.
02. Measurement of Light intensity by Lux meter.
03. Determination of Total organic matter by Ignition method
04. Determination of Soil pH
05. Determination of water holding capacity of soil.
06. Determination of N. P. K. from soil.
07. Determination of bulk density of soil.
08. Identification and description of Phytoplankton's (Any Five)
09. Identification and description of Zooplankton's (Any Five)
10. Plankton counting by Sedgwick cell
11. Determination of plant population density.
12. Estimation of Dissolved oxygen from water by Winkler's method.
13. Estimation of Alkalinity of provided water sample.
14. Estimation of Acidity from provided water sample.
15. Determination of Residual chlorine from provided water sample.
16. Estimation of total hardness from water sample by E. D. T. A. method.
17. Estimation of Permanent hardness from water sample by E.D.T.A. method.
18. Estimation of chlorides from water sample by Argentometric method.
19. Determination of leaf area index
20. Visit to Forest Reserve, National Park, Sanctuaries, Water reservoirs, and submission of

Books Recommended:

1. **Fundamentals of Ecology** : Eugene P. Odum, Natraj Publishers, Dehradun..
2. **Principles of Ecology** : P. S. Verma, V. K. Agarwal S. Chand and Co. New Delhi .
3. **Environmental Biology** : P. D. sharma Rastogi Publications, Meerut .
4. **Ecology and Environment** : P. D. sharma Rastogi Publications, Meerut .
5. **Principles of Environmental Biology** : P. K. G. Nair Himalaya Publishing House, New Delhi .
6. **Environmental Biology** : M. P. Arora Himalaya Publishing House, New Delhi
7. **Environmental Science** : Enger Smith, Smith, W. M. C. Brown , Company Publishing
8. **Principles of Soil Science** : Watt K. E. F. (1973), McGraw Hill Book Company, New Delhi .
9. **Introduction to Environmental Studies** : Turk & Turk.
10. **Ecology and Field Biology** : Robert Leo Smith Harper Collins college publication.
11. **General Ecology** : H. D. Kumar , Vikas Publishing house, New Delhi
12. **Elements of Ecology** : Brijgopal, N. Bharadwaj Vikas Publishing house, New Delhi.
13. **Environmental Ecology** : Bill Freedman Academic Press, New York
14. **Concepts of Ecology** : N. Arumugam Saras Publication, Kottar, Dist. Kanyakumari .
15. **Plant Ecology** : P. L. Kochhar
16. **Water Supply and Sanitary Engineering** : S. C. Rangwala, R. C. Rangwala Charotar Publishing House Anand.
17. **Environmental Science** : Nabel and Wright , Prentice Hall, New Jersey
18. **Environmental Chemistry** : B. K. Sharma Goel Publishing House, Meerut.
19. **Water and Hydrology** : Peter B. black,
20. **Environmental Science** : Enger Smith, Smith, W. M. C. Brown , Company Publishing
21. **Principles of Soil Science** : Watt K. E. F. (1973), McGraw Hill Book Company, New Delhi .
22. **Water Supply** : Alan C. Twort, Don D. Ratnayaka,(IWA Publishing, New Delhi
23. **Water Pollution** : B. K. sharma, Dr. H. Kaur Krishna Prakashan Mandir, Meerut
24. **Water Supply and Pollution Control** : Warren Wiessman, Jr. Mark J. Hammer AWL Publishers, California
25. **Water and Waste Water Technology** : Mark J. Hammer, Mark J. hammer Jr. Prentice Hall of India Pvt,Ltd., New Delhi
26. **A textbook of Environmental Studies** : G. R. Chatwal, Harish Sharma, Himalaya Publishing House, New Delhi
27. **Environment Problems & Solutions** : D. K. Asthana, Meera Asthana, S. Chand & Co., New Delhi,1998
28. **Water Supply and Pollution Control** : Warren Viessman, Jr. Mark J. Hammer, Addison – Wesley California, 1999

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded
Model Question Paper (Practical) Annual

Class: B.Sc. First Year (CBCS)

Subject: Environmental Science

Paper : Env.105: Laboratory Course

Time: Three Hours

Maximum Marks: 100

Q. 1: Estimate Dissolved Oxygen / Total Hardness / Permanent Hardness from provided water sample 25

OR

Determine Total organic matter from soil / Water holding capacity of soil / Soil pH by pH meter.

Q. 2: Determine Acidity / Determine Atmospheric moisture from the air by Psychrometer / Residual chlorine from provided water sample / Determine NPK from soil / Bulk density of soil. 25

OR

Identify and comment on Phytoplankton's / Zooplankton's. (Any Three)

Q. 3: Determine leaf area index of provided leaf / Determine plant population density.

OR

Determine Alkalinity from the provided sample. /

Determine Chlorides from provided water sample / Measure the light intensity

by Lux meter / Count the Planktons from provided sample by Sedgwick rafter cell. 20

Q. 4: a) Record Book submission 10

b) Excursion Report 10

c) Viva – Voc 10

List of Instruments and Requirements for Practical's

- 1. Psychrometer**
- 2. Luxmeter**
- 3. Bunsen Burners**
- 4. Nickel Crucible**
- 5. pH meter**
- 6. Stirrer**
- 7. Soil Testing Kit.**
- 8. Microscopes**
- 9. Sedgwick Cell**
- 10. Chloroscope kit**
- 11. Hot Plate**

*Swami Ramanand Teerth Marathwada University,
Nanded.*

**Model Question Paper (Theory)
Class: B. Sc. First Year (Semester I & II)
Subject: Environmental Science
W.e.f, June 2016**

CCENV I (Section A) : Fundamentals of Environmental Science- Paper-I

CCENV I (Section B) Paper :Fresh Water : Sources and Uses- Paper-II

CCENV II (Section A) Environmental Ecology- Paper-III

CCENV II (Section A) Freshwater Treatment-Paper-Iv

Time: Two Hours

Maximum Marks: 040

Q. 1: Objectives (Compulsory) 10 marks

Q. 2: Essay Type Question 10 marks

OR

a) Short Question 05 marks

b) Short Question 05 marks

Q. 3: Essay Type Question 10 marks

OR

Essay Type Question 10 marks

Q. 4: Short Notes (Any Two) 10 marks

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY NANDED

SYLLABUS

PUBLIC ADMINISTRATION

Semester Pattern

(Choice Base Credit System)

B.A. FIRST YEAR

(With Effective from 2016-17)

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

CHOICE BASED CREDIT SYSTEM (CBCS)

SEMESTER PATTERN

B.A. (UG) Programme Under Faculty of Social Sciences

(Affiliated Colleges)

(With Effect from Academic Year 2016-17)

Name of the Faculty : **Social Sciences**

Total Credit : **158**

Average Credits Per Semester : **26**

Note :

- Assesment Shall Consist of Continuous Assessment (CA) and
End of Semester Examination (ESE)
- Weightage : % for ESE & % for CA
- Each Paper is of 3 Credits
- **Paper – (Elective) Transfer of Credit as per Student choice.**

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

Choice Based Credit System (CBCS) Course Structure (New scheme)

Faculty of Social Sciences

B.A. First Year Syllabus

Semester Pattern Effective from 2016-17

Subject : **Public Administration**

Semester	Core Course	Paper No.	Name of paper	Lectures/ Week	Total No. of Lectures	CA	ESE	Total Marks	Credits
Semester – I	CCPA-I	I	Principles of Pub. Admn.	4	55	35	40	75	3
	CCPA-II	II	Evolution of Indian Admn. & Constitution	4	55	35	40	75	3
			Total – I	8	110	70	80	150	6
Semester – II	CCPA-I	III	Administrative organization	4	55	35	40	75	3
	CCPA-II	IV	Indian Administration	4	55	35	40	75	3
				8	110	70	80	150	6
			Total I – II	16	220	140	160	300	12

SWAMI RAMANAND TEERTH
MARATHWADA UNIVERSITY, NANDED

CBCS – Paper Pattern in the Subject of

PUBLIC ADMINISTRATION

B.A. First Year

(Effective from 2016-17)

SEMESTER – I

Paper No.	Title of the Paper	Internal Marks	External Marks
I	Principles of Pub. Admn.	35	40
II	Evolution of Indian Admn. & Constitution	35	40

SEMESTER – II

Paper No.	Title of the Paper	Internal Marks	External Marks
III	Administrative Organization	35	40
IV	Indian Admn.	35	40

- 1) **Internal Marks**   **35 Marks**
- 2) **External Marks**   **40 Marks**

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY, NANDED

Public Administration

B.A. First Year

Semester – I

Principles of Public Administration

Paper – I

(Effective from June – 2016)

Credits : 03	Periods : 55	Marks : 75
--------------	--------------	------------

Course Rationale:

Administration is as old as mankind. It has acquired all spheres of human life right from birth to death. It is very close to the daily life of any person in practical. Public Administration is one of the major branches of administration as a whole. Public Administration Studies the systematic implementation of Laws and policies, theories principles and its controlling system. The subject stands as an integral element of democratic system of the nation.

It is intended that the subject is introduced, as a general subject to the students of U.G. level. The subject is introduced to comprehend the importance of Administration theory and practice. as well as Public Administration and private Administration system, departments, public corporation.

Course Content :		Periods	Marks
1]	Public Administration :- Meaning, Nature, Scope and Importance.	25	30
2]	Public Administration and Private Administration – Affinity and Difference.	10	15
3]	Public Relations – Meaning, Importance and Agencies.	07	15
4]	Organization : -	13	15
a]	Meaning and Importance.		
b]	Forms of Organization – formal & Informal.		
c]	Bases of Organization [4 ps.]		

Recommended Books :-

- 1) Awasthi & Maheshwari, Public Administration, Laxminarain Agrawal, Agra.
- 2) A.R. Tyagi, Public Administration, Atma Ram & Sons, New Delhi.
- 3) Bhambri C.P., Public Administration in India, Vikas, New Delhi.
- 4) डॉ. शर्मा हरिशचंद्र, लोकप्रशासन, कॉलेज बुक डेपो, जयपूर.
- 5) डॉ. कटारिया सुरेंद्र, प्रशासनिक सिद्धांत एवं प्रबन्ध, नेशनल पब्लिशिंग हाऊस, जयपूर.
- 6) डॉ. फाडीया बी.एल., लोकप्रशासन, साहित्य भवन पब्लिकेशन, आग्रा.
- 7) पाटील बी.बी., लोकप्रशासन, फडके प्रकाशन कोल्हापूर.
- 8) भोगले शांताराम, लोकप्रशासन सिद्धांत व कार्यपद्धती, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद.
- 9) पोहेकर प्रीती, लोकप्रशासनाची मूलतत्वे, अरुणा प्रकाशन, लातूर.
- 10) बोरा पारस व शिरसाठ शाम, लोकप्रशासन शास्त्र, ज्ञान समिधा पब्लिशिंग वर्ल्ड, औरंगाबाद.
- 11) भुताळे व वडवळे, लोकप्रशासन, सहयाद्री प्रकाशन, नांदेड

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY, NANDED

Public Administration

B.A. First Year

Semester – II

Administrative Organizations

Paper – III

(Effective from Nov – 2016)

Credits : 03	Periods : 55	Marks : 75
Course Content:	Periods	Marks
1] Principles of Administrative Organization :	20	30
a] Hierarchy – Meaning, merits and demerits.		
b] Span of Control – Meaning, Dependant factors.		
c] Unity of Command – Meaning, merits & demerits.		
d] Delegation – Meaning, Types and Importance.		
2] Line and Staff Agencies : Meaning, Types and Functions.	10	15
3] Chief Executive : Types, Functions & Qualities of Chief Executive.	10	15
4] Types of Administrative Organization..	15	15
a] Department – Meaning and Types.		
b] Public Corporation – Meaning and Characteristics.		

Recommended Books :-

- 1) Awasthi & Maheshwari, Public Administration, Laxminarain Agrawal, Agra.
- 2) A.R. Tyagi, Public Administration, Atma Ram & Sons, New Delhi.
- 3) Bhambri C.P., Public Administration in India, Vikas New Delhi.
- 4) डॉ. शर्मा हरिशचंद्र, लोकप्रशासन, कॉलेज बुक डेपो, जयपूर.
- 5) डॉ. कटारिया सुरेंद्र, प्रशासनिक सिद्धांत एवं प्रबन्ध, नेशनल पब्लिशिंग हाऊस, जयपूर.
- 6) डॉ. फाडीया बी.एल., लोकप्रशासन, साहित्य भवन पब्लिकेशन, आग्रा.
- 7) पाटील बी.बी., लोकप्रशासन, फडके प्रकाशन कोल्हापुर.
- 8) भोगले शांताराम, लोकप्रशासन सिद्धांत व कार्यपद्धती, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद.
- 9) पोहेकर प्रीती, लोकप्रशासनाची मूलतत्वे, अरुणा प्रकाशन, लातूर.
- 10) बोरा पारस व शिरसाठ शाम, लोकप्रशासन शास्त्र, ज्ञान समिधा पब्लिशिंग वर्ल्ड, औरंगाबाद.
- 11) भुताळे व वडवळे, लोकप्रशासन, सहायद्री प्रकाशन, नांदेड

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY, NANDED

Public Administration

B.A. First Year

Semester – I

Evolution of Indian Administration and Constitution

Paper – II

(Effective from June – 2016)

Credits : 03	Periods : 55	Marks : 75
--------------	--------------	------------

Course Rationale:

India is the largest democratic administrative Nation. The subject Pub. Admn. Promotes students to understand Indian Administrative system. Besides, inspiring the students for Indian Administrative service as well as a special point of view. It also introduces with the various commissions and committees in our country. The subject concerns with the democratic values of improving equality, Justice, Security and sustains human rights of a democratic personnel. In addition, the subject is primarily concerned with expanding market share, generating revenue and earning profit. It concerns with different on concepts. Its accountability, governance, decentralization etc. The subject proves as a creator of good leader as well as good administrator.

The subject goals to inform Indian constitution & administration as well as ancient, medieval and modern administrative system. The subject makes students to aware of the fundamental rights and duties of Indian citizens bestowed by the Indian Constitution. It informs U.G. level students about Indian Parliament and its Administrative System, President, P.M. Council of Ministers, Supreme Court etc.

Course Content:		Periods	Marks
1]	Ancient Administration [With special Reference to Kautilya]	15	15
	a] Saptang Theory		
	b] Mantri Parishad : Structure and Functions.		
2]	Mughal and British Administration	10	15
	a] Central Administration in Mughal Period.		
	b] The Government of India Act, 1935 – Important Provisions.		
3]	Post Independence [Constitutional Set – up] Administration.	10	15
	a] Formation of Indian Constitution.		
	b] Salient Features of Indian Administration.		
4]	Constitutional Framework.	20	30
	a] Fundamental Rights.		
	b] Fundamental Duties.		
	c] Directive Principles of State Policy.		

Recommended Books:

- 1) Basu Durgadas, Introduction to the constitution of India, Wadhwa and Co., Nagpur.
- 2) Maheshwari Shriram, Indian Administration, Kitab Mahal, New Delhi.
- 3) Vidya Bhushan & Vishnu Bhagwan, Indian Administration, S. Chand & Com., New Delhi.
- 4) भोळे भा.ल., भारतीय गणराज्याचे शासन आणि राजकारण, पिंपळापूरे प्रकाशन, नागपूर
- 5) पाटील बी.बी., भारतीय शासन व राजकारण, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
- 6) विळेगावे व यमलवाड, भारतीय प्रशासन, क्रिएटिव्ह पब्लिकेशन, नांदेड
- 7) ठोंबरे सतिश, भारतीय प्रशासन, अभिजित पब्लिकेशन, लातूर.
- 8) एम. कुमार, शर्मा दीप्ती, कौटिल्य (चाणक्य), अर्जुन पब्लिशिंग हाऊस, नई दिल्ली

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY, NANDED

Public Administration

B.A. First Year

Semester – II

Indian Administration

Paper – IV

(Effective from Nov – 2016)

Credits : 03		Periods : 55	Marks : 75
Course Content :		Periods	Marks
1]	Indian Parliament : Structure & Functions.	20	30
	a] President.		
	b] Rajya Sabha.		
	c] Loksabha		
2]	Union Government and Administration.	12	15
	a] Prime Minister.		
	b] Council of Ministers.		
	c] Prime Minister's Office.		
3]	Supreme Court of India : Structure & Functions.	08	15
4]	Constitutional – Non Constitutional Bodies :	10	15
	a] Union Public Service Commission [U.P.S.C.]		
	b] Election Commission.		
	c] National Human Rights Commission.		

Recommended Books :-

- 1) Basu Durgadas, Introduction to the constitution of India, Wadhwa, and Co., Nagpur.
- 2) Maheshwari Shriram, Indian Administration, Kitab Mahal, New Delhi.
- 3) Vidya Bhushan & Vishnu Bhagwan, Indian Administration, S. Chand & Com., New Delhi.
- 4) भोळे भा.ल., भारतीय गणराज्याचे शासन आणि राजकारण, पिंपळापूरे प्रकाशन, नागपूर
- 5) पाटील बी.बी., भारतीय शासन व राजकारण, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
- 6) विळेगावे व यमलवाड, भारतीय प्रशासन, क्रिएटिव्ह पब्लिकेशन, नांदेड
- 7) ठोंबरे सतिश, भारतीय प्रशासन, अभिजित पब्लिकेशन, लातूर.

स्वामी रामानंद तीर्थ
मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.

**SWAMI RAMANAND TEERTH
MARATHWADA UNIVERSITY,
NANDED**

SYLLABUS

ECONOMICS

Semester Pattern

(Choice Base Credit System)

B.A. FIRST YEAR

(With Effective from 2016-17)

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

Choice Based Credit System (CBCS) Course Structure (New scheme)

Faculty of Social Science

B. A. First Year Syllabus

Semester Pattern effective from 2016-17

Subject: Economics

Semester	Core Course	Paper No.	Name of Paper	Lectures / week	Total No. of Lectures	CA	ESE	Total Marks	Credits
Semester -I	CCPOL-I	I	Micro Economic	4	55	35	40	75	3
	CCPOL-II	II	Co-operation OR Agricultural Economics	4	55	35	40	75	3
			Total - I	8	110	70	80	150	6
Semester-II	CCPOL-I	III	Micro Economics	4	55	35	40	75	3
	CCPOL-II	IV	Economy of Maharashtra OR Agricultural Economics	4	55	35	40	75	3
				8	110	70	80	150	6
			Total-I-II	16	220	140	160	300	12

**SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY,
NANDED**

CBCS-Paper Pattern in the Subject of

ECONOMICS

B.A. First Year

(Effective from 2016-17)

SEMESTER-I

Paper No	Title of the Paper	Internal Marks	External Marks
I	Micro Economics (Comp)	35	40
II	Co-Operation OR Agricultural Economics	35	40
SEMESTER-II			
Paper No	Title of the Paper	Internal Marks	External Marks
III	Micro Economics (Comp)	35	40
IV	Economy of Maharashtra OR Agricultural Economics	35	40

1. Internal Marks   35 Marks

2. External Marks   40 Marks

**SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY,
NANDED**

ECONOMICS

(With Effect from 2016-17)

B. A. First Year

SEMESTER – I

Micro Economics Paper – I

Credits: 03

Periods: 55

Marks: 75

Course Rationale:

This introductory Paper to the basic concepts of Economics, Ideas and theories in micro Economics. It seeks to explain the definition of Economics and nature as well as scope of Economics, the different theories and analysis of Demand and supply. Theories like consumer behavior theory

Furthermore, there is a need to analyze the continuing relevance of these concepts today and explain how an idea and theory is useful for contemporary Economics.

Course Content	Periods	Marks
Unit-I Basic Concepts of Economics	15	15
i) Definition of Economics (Adam Smith, Marshall & Robbins), Nature and Scope of Economics.		
ii) Micro and Macro Analysis.		
Unit II- Demand and Supply Analysis	20	30
i) Demand -Law of Demand, Determinants of Demand		
ii) Elasticity of Demand - Concept and Types of elasticity of demand; Price; Income and Cross elasticity; Determinants of elasticity of demand, Importance of elasticity of demand; Consumer's Surplus.		
iii) Supply - Law of Supply. Determinants of Supply		
Unit III- Theory of Consumer Behaviour	20	30
1. Cardinal Utility Approach - Concept of Utility, Assumptions, Law of Diminishing marginal utility.		
2. Ordinal Utility Approach - Indifference curve, Properties, Consumer's equilibrium, Price, Income and Substitution effects.		

Books Recommended

1. Robbins L.C. (1932) The Nature and significance of Economic Science, London, Macmillan VIII ed.
2. Meashall A. (1920) Principles of Economics Book I, London, Macmillan, VIIled
3. Hicks J.R. (1939) Value and Capital Paper I, Oxford. Clarendon press (2nd Edn. 1946)
4. Samuelson P.A. (1948) Economics, New York : McGraw Hill
5. Boulding K.E. (1970) Economics as a science, McGraw Hill.
6. Dewett K.K. (1966) Modern Economic Theory, Micro and Macro Analysis S.Chand & Co.
7. Baumol W.J.(1977) Economic Theory and Operations Analysis prentice Hall
8. Robinson Joan (1969): Economic of Imperfect Competition, Macmillan
9. Chamberlin E.H.(1933): The Theory of Monopolistic Competition, Cambridge, M.A. Harvard University Press
10. Harvey J. (1988) Modern Economics, 5th edn. London : Macmillan
11. Bain J.S. (1953) Pricing Distribution and Employment, New York, Holt Rhinc
12. Lipsey R.G. (1956) An Introduction of Positive Economics, Oxford University Press
13. Knight F.H. (1921) Risk Uncertainty ant Profit, New York, Houghton Mifflin
14. Rayn W.J.L. (1992) Price Theory, Macmillan
15. Jhingan M.L. (1999) Micro Economics Theory, Vrinda Publications Limited
16. Ahuja H.L. (1978) Principles of Micro Economics, S. Chand Limited
17. कृष्णराव पाटील - उच्चतर आर्थिक सिद्धांत, मंगेश प्रकाशन, नागपूर १९८८
18. मुक्ता जहागिरदार - आधुनिक सूक्ष्म अर्थशास्त्र, विद्या प्रकाशन, नागपूर २००५
19. गंगाधर कायंदे पाटील - अंशलक्षी अर्थशास्त्र, चैतन्य पब्लिकेशन, नाशिक २००३
20. ग.ना.झामरे - सूक्ष्म अर्थशास्त्र, पिंपळापूरे अँन्ड कंपनी पब्लिशर्स, नागपूर २००२
21. राम देशमुख - सूक्ष्म अर्थशास्त्र, गीताई विवेक नगर, नांदेड १९९७
22. श्रीनिवास खांदेवाले - किंमत सिद्धांत, पिंपळापूरे अँन्ड कंपनी पब्लिशर्स, नागपूर १९८९
23. रायखेलकर/खेडकर - सूक्ष्म अर्थशास्त्र, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद १९९७
24. देशकर/आहेरवाडकर - सूक्ष्म अर्थशास्त्र, पिंपळापूरे अँन्ड कंपनी पब्लिशर्स, नागपूर १९९०
25. सोळंके/तवार/कापसे - सूक्ष्म अर्थशास्त्र, कैलास पब्लिकेशन, औरंगाबाद, १९९३
26. विकास सुकाळे - सूक्ष्मलक्षी अर्थशास्त्र क्रिएटीव्ह पब्लिकेशन, नांदेड २०१३

**SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY,
NANDED
ECONOMICS**

(With Effectiveness from 2016-17)

B. A. First Year

SEMESTER – II

Micro Economics Paper III

Credits: 03

Periods: 55

Marks: 75

Course Content:

Period Marks

Unit I - Theory of Production, Cost and Revenue

15   15

- A. Production Function:** Concept of Production Function, The Law of Variable Proportion, Law of Returns to Scale.
- B. Concept of Cost and Cost Curves:** Different concept of Cost-Money, Real and Opportunity Cost; Cost Curves-Short Run and Long Run.
- C. Concept of Revenue and Revenue Curves:** Total, Average and Marginal Revenue; Revenue and Revenue Curves under Perfect Competition and Monopoly.

Unit II - Market Structure

20   30

- A) Perfect Competition-** Meaning, Characteristics, Price determination, Short-run & Long-run equilibrium of a firm & industry
- B) Monopoly-** Meaning, Characteristics, Short-run & Long-run equilibrium of a firm, Price Discrimination,
- C) Monopolistic Competition-** Meaning, Characteristics, Short-run & Long-run and equilibrium of a firm, Group equilibrium, Selling cost.

Unit III - Theory of Distribution

20   30

- A) Marginal productivity Theory of Distribution**
- B) Rent-** Ricardian and Modern theories of rent, Quasi rent
- C) Wage-** Modern Theory of Wages, Wage determination and Collective Bargaining.
- D) Interest-** Loanable funds and Liquidity preference theories of interest.
- E) Profit-** Risk and Uncertainty theory of profit, Innovation theory of profit.

**SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY,
NANDED
ECONOMICS**

(With Effective from 2016-17)

B. A. First Year

SEMESTER – I

Co-operation Paper II

Credits: 03

Periods: 55

Marks: 75

This Paper gives an in depth insight to the level of theory and History as well as function Co-operation. It focus not only present of Co- operation but also it depth insight of history of cooperation I India its focus particularly Maharashtra. It flows the functions and problems of co-operative societies in India.

Course Content:

Period Marks

Unit I - Theory of Co-operation

15 15

- 1) Definition, Scope and Principles of co-operation
- 2) Co-operation and other forms of economic organization such as Capitalist form and Socialist form.

Unit II - History and Practice of Co-operation in India

20 30

A) Before Independence

- 1) 1904 and 1912 Act of co-operation
- 2) Second World War and co-operative movement

B) After Independence

- 1) All India Rural Credit Survey Committee
- 2) Maharashtra State New Co-operative Act 2013

Unit III - Functions and Problems of Co-operative Societies in India

20 30

- 1) Credit co-operative societies - Primary, District, State and Urban co-operative Bank
- 2) Non-Credit co-operative societies - Marketing, Consumer's, Housing, Industrial and Processing - Sugar and Dairy co-operative Societies
- 3) Evaluation of the co-operative movement in India-General progress achievements, weaknesses, Future prospects

Books Recommended

- 1) Mathur B.S.(1971) Co-operation in India, Sahitya Bhawan
- 2) Mathur B.L. (2006) Rural Development and Co-operation, RBSA Publishers
- 3) Bhatnagar and others (1927) The Co-operative organization in British India, Ram Narain Lal.
- 4) Tyagi R.B.(1969) Recent Trends in the Co-operative movement in India, Asia Pub. House
- 5) Bedi R.D. (1969) Theory, History and practice of co-operation, Loyal Book Depot
- 6) Kamat G. S. (1987) New Dimension of Co-operative management , Himalaya Publishing House
- 7) Biadyanath Misra (1997) Co-operative Movement in India, APH Publishing Corporations.
- 8) All India Rural credit survey report of the committee RBI
- 9) National Resource Centre of National Co-operative Union of India.
- 10) रायखेलकर ए.आर./अशोक डांगे - सहकार तत्व आणि व्यवहार, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे १९८९
- 11) कुलकर्णी पी.आर. - सहकार तत्व आणि व्यवहार, विद्या बुक्त पब्लिशर्स, औरंगाबाद
- 12) माधव बिरादार - सहकार, तीर्थरूप प्रकाशन, भोकर २००४
- 13) भोसले के.एस./काटे बी.के. - सहकार, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर १९९९
- 14) सी.जे.जोशी - सहकाराचा विकास, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर २०००
- 15) सुदाम पवार - सहकार संकल्पना व स्वरूप, अक्षरवेल प्रकाशन, लातूर

**SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY,
NANDED
ECONOMICS**

(With Effective from 2016-17)

B.A. First Year

SEMESTER – II

Economy Of Maharashtra Paper IV

Credits: 03

Periods: 55

Marks: 75

Course Rational:-

This Paper gives an in depth insight to the level of Demographics features of Maharashtra in this context it offers to study the patterns of Agriculture in Maharashtra, Productivity of Agriculture.

It not only deals with Agriculture but focus on industry and in fracture In Maharashtra. It focus on structure and growth of Industries as well as New Industrial policy of Maharashtra - 2013 and Development of Railway Roads water, air Transport and commutation means that all aspect Which is related to Economy of Maharashtra.

Course Content:

Period Marks

Unit I - Demographic Features of Maharashtra

15 15

- 1) Population- Size and growth rates, Sex ratio, Density of population, Literacy, Trends in birth and death rates.
- 2) Urbanization and Migration of Rural population.

Unit II - Agriculture in Maharashtra.

20 30

- 1) Land utilization and Cropping pattern.
- 2) Productivity of Agriculture –Causes of Low Productivity ,
- 3) Land Reforms, Green revolution, Irrigation in Maharashtra

Unit III - Industry and Infrastructure in Maharashtra

20 30

- 1) Structure and Growth of Industries- Industrial investment, FDI, SEZ,.
- 2) Regional Imbalance in Economic Development and Marathwada Statutory Development Board
- 3) New Industrial Policy of Maharashtra -2013
- 4) Development of Railways, Roads, Water, Air Transport and communication.

Books Recommended

- 1) डॉ.र.पु. कुरुलकर , महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था,विद्या प्रकाशन नागपूर 2006
- 2) डॉ. आर. एस. सोळुंके, महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था,कैलास पब्लिकेशन औरंगाबाद 1999
- 3) डॉ. बी. डी. इंगळे, महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था,अरुणा प्रकाशन लातूर 2009
- 4) डॉ. मंगला जंगले, महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था, प्रशांत पब्लिशर्स जळगाव 2008
- 5) डॉ. माधव बिरादार , महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था, विद्या बुक्स पब्लिशर्स औरंगाबाद 2012
- 6) डॉ. भुजंगराव कुलकर्णी, मराठवाड्याचा विकास, अभ्यास व चिंतन,पद्मा प्रकाशन औरंगाबाद 1998
- 7) प्रा.अशोक नाईकवाडे (संपा), सुवर्ण महोत्सवी महाराष्ट्र, ज्ञानेश प्रकाशन औरंगाबाद 2010
- 8) नरेंद्र लांजेवार, शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या,चिंतन आणि उपाय,सुमेरु प्रकाशन डोंबिवली पूर्व 2007
- 9) प्रा. यु.एम. मुलानी, महिला स्वयंसहायता बचत गट, डायमंड पब्लिकेशन पूणे 2006
- 10) महाराष्ट्राची आर्थिक पहाणी 2011-12 अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन मुंबई.
- 11) Dr. K.K. Sharma, Intellectual's Sandarbh Maharashtra State & District at a Glance. Intellectual Book Bureau Bhopal 2004
- 12) Maharashtra Development Report 2007- Planning commission Govt. of India, New Delhi
- 13) Population Census of Maharashtra-2011

**SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY,
NANDED
ECONOMICS**

(With Effect from 2016-17)

B.A. First Year

SEMESTER – I

AGRICULTURAL ECONOMICS (OPTIONAL) - II

Credits: 03

Periods: 55

Marks: 75

OR

Course Rational:-

This Paper gives an in depth insight to the nature, scope, Traditional, as Well as Moderation focus on these concept in deep.

It deal introduce rural Economy of India and particular characteristics of rural Economy.

Who the Agricultural production and productivity impact on Economy. It focus on also Agricultural Inputs like imagination power, seed, role of subsidies etc.

It really focus on land reforms in India Agricultural prices rural, Labor market means that hole study of Agricultural all aspects which impact the Economy.

Course Content:

Period Marks

I) AGRICULTURAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT	12 10
Natural and scope of Agricultural economics, Role of Agricultural in economic development, Traditional agriculture and its modernization, Interdependence between agriculture and industries.	
II) RURAL ECONOMY OF INDIA	16 25
Characteristics of Rural Economy. Diversification of agriculture – Agriculture and allied activities (Fisheries, Horticulture, Floriculture)	
III) AGRICULTURAL PRODUCTION AND PRODUCTIVITY	13 25
Agricultural productivity – causes of low productivity, Remedies farm size and productivity farm budgeting, Technical change and Labour absorption in agriculture.	
IV) AGRICULTURAL INPUTS	14 15
Irrigation, power, seed and fertilizers, pricing of inputs and role of subsidies	

Semester – I: AGRICULTURAL ECONOMICS

Basic Reading List

1. Indian Economics : Ruddar Datta and KPM Sundaram.
2. Agricultural Problems in India : Sadhu A.N. and J. Singh
3. An Introduction of Agricultural Economics : Bilgrani S.A.R.
4. Rural Development : Sundaram I.S.
5. Indian Economy : Agrawal A.N.
6. कृषी अर्थशास्त्र - शांता पडीत
7. कृषी अर्थव्यवस्था – देसाई / भालेराव
8. कृषी अर्थशास्त्र – विजय कविमंडन
9. कृषी अर्थशास्त्र – लिला पाटील
10. भारतीय अर्थव्यवस्था – प्रभाकर देशमुख
11. भारतीय अर्थव्यवस्था - रायखेलकर / डांगे
12. कृषी अर्थशास्त्र - एस.आर टकले, टी. व्ही. पवळे

**SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY,
NANDED
ECONOMICS
(With Effective from 2016-17)
B.A. First Year
SEMESTER – II**

Paper AGRICULTURAL ECONOMICS (OPTIONAL) – IV

Credits: 03

Periods: 55

Marks: 75

OR

Course Content:	Period	Marks
I) LAND REFORMS IN INDIA	12	10
Farming system – peasant, collective and state farming, problems of marginal and small farmers, Tenancy and land reforms.		
II) AGRICULTURAL FINANCE	13	25
Need for Agricultural credit; sources of agricultural credit in India – Non Institutional and institutional. Role of NABARD.		
III) AGRICULTURAL PRICES	16	25
Incentives in agriculture – price and Non price incentives – input subsidies; agricultural price policy in India – objectives, instruments and evaluation. Commission for agricultural costs and prices. An overviews of agricultural development. Globalization and its effects on Indian agriculture.		
IV) RURAL LABOUR MARKET	14	15
Rural labour supply, interlocking of factor markets, mobility of labour and segmentation in labour markets		

Semester – II: AGRICULTURAL ECONOMICS

Basic Reading List

1. Indian Economics: Ruddar Datta and KPM Sundaram.
2. Agricultural Problems in India : Sadhu A.N. and J. Singh
3. An Introduction of Agricultural Economics: Bilgrani S.A.R.
4. Rural Development: Sundaram I.S.
5. Indian Economy: Agrawal A.N.
6. कृषी अर्थशास्त्र : शांता पंडीत
7. कृषी अर्थव्यवस्था : देसाई/भालेराव
8. कृषी अर्थशास्त्र : विजय कविमंडन
9. कृषी अर्थशास्त्र : लिला पाटील
10. भारतीय अर्थव्यवस्था : प्रभाकर देशमुख
11. भारतीय अर्थव्यवस्था : रायखेलकर/डांगे

Structure of B.Com Programme under CBCS Pattern w.e.f. 2016-17

Semester & Credits	Core Course [12]	Ability Enhancement Compulsory Courses [AEC] [8]	Skill Enhancement Courses [SEC] [4]	Discipline Specific Elective [DSE] [6]	Generic Elective [2]
I Credits 21	1. Financial Accounting – I	1. English Communication	-		

Scheme of B.Com. Programme under CBCS

Semester	Course Opted	Credits	Course Name	Credits	Total Credits
I	1. Computer for Business & Tally I	3			
	Total	3			3
II	1. Financial Accounting – II	3			
	2. Computer for Business & Tally II	3			
	Total	6		0	6

B.COM. FIRST YEAR
[CBCS PATTERN SYLLABUS] [2016-2017]

Semester - I

Sr.No.	Subjects	Sem I
1.	Financial Accounting	I
2.	Computer for Business & Tally	I

B.Com. I Year (Ist Semester)

Paper No. : BC 1.1

Financial Accounting I

Learning Objectives :

To develop conceptual understanding of fundamentals of financial accounting system and to impart skills in accounting for various kinds of business transactions.

Unit 1 Introduction

Meaning of Book Keeping and Accountancy, Accounting Concepts and Conventions. Types of Account and rules of Debit and credit, Journal, Ledger and Trial Balance, Revenue expenses and incomes, capital income and expenditure.

Unit 2 Subsidiary Books

Nature, meaning & need of maintaining subsidiary books with five problems consisting entries to be recorded in all subsidiary books. (Purchase books, Sales books, Purchase Return Books, Sales Return Books, Simple Cash books)

Unit 3 Rectification of Errors

Meaning, need, procedure of rectification of errors, types of Rectification of errors. Errors before preparing trial balance, errors after preparing trial balance and after preparing final Accounts and their rectification.

Unit 4 Final Accounts

Meaning & Significance of final Accounts, preparation of Trading Account, profit & loss Account & Balance Sheet of sole trading concern with adjustments.

References :

1. Financial Accounting - P. C. Tulsian
2. Financial Accounting - Prof. Kishor Nikam, Mr. Santosh Bhange.
3. Financial Accounting - Prof. Y. R. Thorat, Dr. N. M. Nare, Dr. D. B. Bharti, Prof. B. L. Jagtap.
4. Financial Accounting - M. G. Patkar
5. Advances Accounting – Dr. Shukla & Dr Gerewal
6. Modern Accountancy Volume – A Mukharjee M. Hanif

B.Com. I Year (I Semester)

Paper No. B.C. 1.5

Computer for Business & Tally I

Course Objective

Objective of this course is to provide computer techniques applied in solving business problems.

Unit 1 Introduction to Computer:

Meaning, Definition, Importance, features & functions of Computer; Components of Computer; Types of Computer; Hardware and Software, Input & Output Devices, Role of Computers in Business.

Unit 2 Computer Memory & Languages:

- **Introduction, Meaning & Types of Computer Memory** – Primary and Secondary Memories;
- **Types of Storage Devices:** Auxiliary storage, Tapes, Floppy disks, Hard Disks, Compact Disk, Pen device (USB).
- **Computer Languages:** Introduction, Meaning, Types of Computer Languages, Advantages & Limitations.

Unit 3 Number System:

Introduction, Types of Number System - Decimal, Binary, Octal, and Hexadecimal (Simple numerical problems of conversion of number from one number system to another are to be covered)

Unit 4 Computer Based Business Applications:

Operating System Window, Word processing - MS-Word, MS-Excel, work with MS-Word & MS-Excel, formatting document, Text designing, Column. Tables & Graphs.

Unit 5 Computer Networking (Internet)

Introduction, Importance of Internet, Internet & WWW, Internet & E-mail, Internet & E-Commerce, Social networking, Advantages & Disadvantages of Social Networking for Business.

Reference Books:

1. **Chefan Shrivastava** - Fundamentals of Information Technology -Kalyani Publishers, New Delhi.
2. **Dr. Jitendm Ahirrao** - Information Technology - Kailash Publications, Aurangabad.
3. **Kapur V.K.** - Computers & Information Technology - Sultan Chand & Sons, New Delhi.
4. **S.K. Srinivasa Vallabhan** - Computer Applications in Business -Sultan Chand & Sons, New Delhi.
5. **V. Rajaraman** - Fundamentals of Computers - Prentice Hall of India, New Delhi.

B.COM. FIRST YEAR
[CBCS PATTERN SYLLABUS] [2016-2017]

Semester- II

Sr.No.	Subjects	Sem II
1	Financial Accounting	II
2	Computer for Business & Tally	II

B.Com. I Year (II Semester)

Paper No. : BC 2.1

Financial Accounting II

Course Objective :

To impart skills in accounting for various kinds of business transactions.

Unit 1   Accounting for Consignment

Meaning & features of consignment, difference between consignment & sale, types of commission, (Performa), Invoice, invoice price and loading, account sales, valuation of unsold stock, Journal entries and problems.

Unit 2   Hire Purchase System

Meaning & features, legal provisions of Hire Purchase Act, Journal entries in the books of Vendee and Vendor, preparation of various accounts in the ledger in the books of hire purchaser and seller and problems.

Unit 3   Accounts of Co-operative Societies

Meaning & types of co-operative societies, legal provisions of Maharashtra Co-op Society Act 1960, Consumer's Society & Credit Society, day-to-day accounts, statements of receipts and payments, profit & loss accounts, balance sheet and problems.

Unit 4   Insurance Claims

Meaning and types, calculation of claims under loss of stock policy and loss of profit policy only, Application of Average Clauses and problems.

References :

1. A New Approach to Accountancy - Prof. H. R. Kotalwar, Discovery Publishers, Latur.
2. Advanced Accountancy - M. G. Patkar, Dr. C. M. Joshi, Phadke Prakashan Kolhapur.
3. Advanced Accountancy - R. L. Gupta & M. Radhaswamy, Sultan Chand & Sons, New Delhi.
4. Advanced Accountancy - Dr. S. N. Maheshwari, Dr. S. K. Maheshwari, Sultan Chand & Sons, New Delhi.
5. Advanced Accountancy – Dr. M.C. Shukla & Dr. Gerewal
6. Modern Accountancy Volume – A Mukharjee M. Hanif

B.Com. I year (IInd Semester)

B.Com. I Year (II Semester)

Paper No. BC 2.5

Computer for Business & Tally II

Part A

- 1) Basic Accounting
- 2) Business organization
- 3) Accounting on computer
- 4) Tally Fundamental
- 5) Features of Tally
- 6) Processing transaction in Tally
- 7) Generating and printing of accounting report
- 8) Tally vouchers and types of vouchers

PART-B

- 1) Introduction to Trading Accounting
- 2) Purchases and sales
- 3) Getting Functional with Tally
- 4) Display and Report
- 5) Tally Audit

Note:

- 1) For this paper every college has essential the computer lab for practical.
- 2) Every five student must have one computer system.
- 3) Practical batch will be for 20 students.
- 4) Practical marks will be 10 out of 50 marks

Reference Books :

1. V. Rajaraman (PHI) Fundamentals of computer- Prentice Hall of India Pvt Ltd Delhi.
2. Sander D. Megraw Hill- Computer Concepts and Application
3. Introduction of Computer – Prof. Narayan Thorat – Vidhy Prakashan Nagpur
4. Computer and commerce – Roher Hunt & John Shelley – Prentic Hall of India
5. Computer Network – Andrew S.Tanen
6. Implementing Tally 9 – A K Nadhani – BPB Publication- New Delhi